

**KRAJINA CISTERCIÁCKÉHO KLÁŠTERA
V PLASÍCH**

Diplomní projekt
Fakulta architektury
Čecké vysoké učení technické v Praze

Ateliér Salzmann/ Bečvářová
Ústav krajinářské architektury

LS 2020/2021

vypracovala: Bc. Lenka Neumannová

vedoucí práce: Ing. Klára Salzmann, Ph.D.

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury

2/ ZADÁNÍ diplomové práce

Mgr. program navazující

jméno a příjmení: Lenka Neumannová
datum narození: 22. 8. 1995
akademický rok / semestr: 2020-2021/ letní semestr
obor: krajinářská architektura
ústav: 15120 Ústav krajinářské architektury
vedoucí diplomové práce: Ing. Klára Salzmann, Ph.D.
téma diplomové práce: Krajina cisterciáckého kláštera v Plasích

zadání diplomové práce:

1/ popis zadání projektu a očekávaného cíle řešení

Zadáním diplomového projektu je identifikace hodnot krajiny původního území panství plaského kláštera s hospodářskými dvory. Definování charakteristických přírodních, kulturních a historických hodnot území - příznačné krajiny řeky Střely, specifické kulturní krajiny utvářené cisterciáckým řádem a barokní architektury a krajiny. Cílem je komplexní a holistické vnímání řešeného území s určením nadčasových a specifických hodnot krajiny a jejich novodobá interpretace a prezentace jako i způsob nového využití.

2/

Pro AU/ součástí zadání bude jasně a konkrétně specifikovaný stavební program
Pro D/ součástí zadání budou jasně a konkrétně specifikované jednotlivé fáze projektu, které jsou nezbytnou součástí řešení

3/ popis závěrečného výsledku, výstupy a měřítka zpracování

-2 x portfolio A4
-výstavní plakáty v celkovém formátu 1188x1680mm
-1 x CD

(výkres širších vztahů, situační výkres, vizualizace, fotografie)

Obsah, rozsah a měřítka vypracovaných výkresů vyplynou z rozsahu řešeného území a určených širších vztahů. Širší vztahy 1:25 000 - 1:100 000.

4/ seznam dalších dohodnutých částí projektu (model)

Fyzický model vybrané části řešeného území.

Datum a podpis studenta

24.2.2021 *Neumannová*

Datum a podpis vedoucího DP

Klára Salzmann

Datum a podpis děkana FA ČVUT

registrováno studijním oddělením dne

Q 1 -03- 2021

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

FAKULTA ARCHITEKTURY

AUTOR, DIPLOMANT:

AR 2020/2021, ZS

NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE:

(ČI) KRAJINA CISTERCIÁCKÉHO KLÁŠTERA V PLASÍCH

(AJ) LANDSCAPE OF CISTERCIAN PLASY ABBEY

JAZYK PRÁCE:

Vedoucí práce:

Ing. Klára Salzmann, Ph.D.

Ústav: 15120 Ústav krajinářské architektury

Oponent práce:

Ing. arch. Karel Kuča

Klíčová slova
(česká):

Plasy, Mariánská Týnice, klášter, cisterciácký řád, krajina, hospodářské dvory, vodní hospodářství, řeka Střela

Anotace
(česká):

Diplomová práce se zabývá identifikací specifických hodnot krajiny původně spravované cisterciáckým řádem, krajiny řeky Střely, barokní krajiny a architektury. Hledá cestu ke komplexnímu vnímání území. Srovnává podobu plaské krajiny, která tu byla kdysi s tou, která je tu dnes a v návrhu představuje možná řešení. Na základě této úvahy je práce rozdělena do tří částí. První historická část pojednávající o cisterciácích nese název "Orat et labora!", neboli Modli se a pracuj! V návaznosti na toto mnišské heslo je druhá část pojmenována *Serva et despicie!* (Ochraňuj a opomíjej!). Třetí návrhová část se nese v duchu přání *Cole et restitue!* (Obývej a obnovuj!).

Anotace (anglická):

The diploma thesis deals with the identification of specific values of the landscape originally administered by the Cistercian order, the landscape of the Střela river, the Baroque landscape and architecture. It is looking for a way to a comprehensive perception of the territory. It compares the shape of the landscape of Plasy that was once here with the one that is here today and in the proposal presents possible solutions. Based on this consideration, the work is divided into three parts. The first historical part dealing with the Cistercians is called "Orat et labora!", or Pray and work! Following this monastic motto, the second part is called *Serva et despicie!* (Protect and neglect!). The third part of the design is in the spirit of the wish of *Cole et restitue!* (Inhabit and renew!).

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.“

V Praze dne

21.5.2021

Neumannová
podpis autora-diplomanta

Tento dokument je nedílnou a povinnou součástí diplomové práce / portfolio a CD.

Ráda bych předně poděkovala mé vedoucí práce Ing. Kláře Salzmann za úžasné téma, které přinesla do ateliéru, za její konzultace, podporu a povzbuzení při mé tvorbě. Stejně tak si vážím rad, doporučení a pozitivní energie její odborné asistentky Ing. Zuzany Bečvářové.

Druhou oporou mi v mé práci byli zaměstnanci Muzea a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici, zejména paní PhDr. Irena Bukačová, pan Mgr. et Mgr. Pavel Beneš a rovněž Mgr. Danil Stráník, kteří i přes složitost doby, mi ochotně poskytovali odborné konzultace, rady, ale především mnoho podkladů a materiálů.

OBSAH

ÚVOD	1-5
Zadání	1
Metodika.	2
Cíl	3
Širší vztahy	5
ORA ET LABORA	6-22
Modli se a pracuj	7
Cisterciácký řád	8
Klášter Plasy	9-10
Ora	11-12
Santiniho architektura	13-14
Hospodaření kláštera	15
Labora	16-17
Grangie plaského kláštera	18
Hosp. dvory plaského kláštera	19-20
Sv. Jan-Sechutice-Mariánská Týnice	21-22
SERVA ET DESPICIE	23-34
Ochraňuj a opomíjej	24
Serva	25-28
Despicie	29-31
Sv. Jan-Sechutice-Mariánská Týnice	32-34
COLE ET RESTITUE	35-48
Obývej a obnovuj	36
Cole	37-40
Restitue	41-43
Sv. Jan-Sechutice-Mariánská Týnice	44-47
PRAMENY, ZDROJE	48

ZADÁNÍ

Zadáním diplomového projektu je identifikace hodnot krajiny původního území panství plaského kláštera s hospodářskými dvory. Definování charakteristických přírodních, kulturních a historických hodnot území - příznačné krajiny řeky Střely, specifické kulturní krajiny utvářené cisterciáckým řádem a barokní architektury a krajiny.

Jak přistupovat k takto nezvykle rozsáhlému a navíc unikátnímu území? Krajině obsahující mnoho vrstev - objevených, patrných, skrytých, zničených, zapomenutých,...

Zdělili jsme krajinu, kterou po mnoho let spravovali cisterciáci. Jejich rozsah schopností, dovedností a citu byl neuvěřitelný i z pohledu dnešního člověka.

Je zajímavé sledovat, jak se krajina po odchodu mnichů změnila. Porovnání podoby plaské krajiny, která tu byla kdysi s tou, která je tu dnes a v návrhu představit možné řešení.

Na základě této úvahy je práce rozdělena do tří částí. První historická část pojednávající o cisterciácích nese název "*Orat et labora!*", neboli Modli se a pracuj! V návaznosti na toto mnišské heslo je druhá část pojmenována *Serva et despicie!* (Ochraňuj a opomíjej!). Třetí návrhová část se nese v duchu přání *Cole et restitue!* (Obývej a obnovuj!).

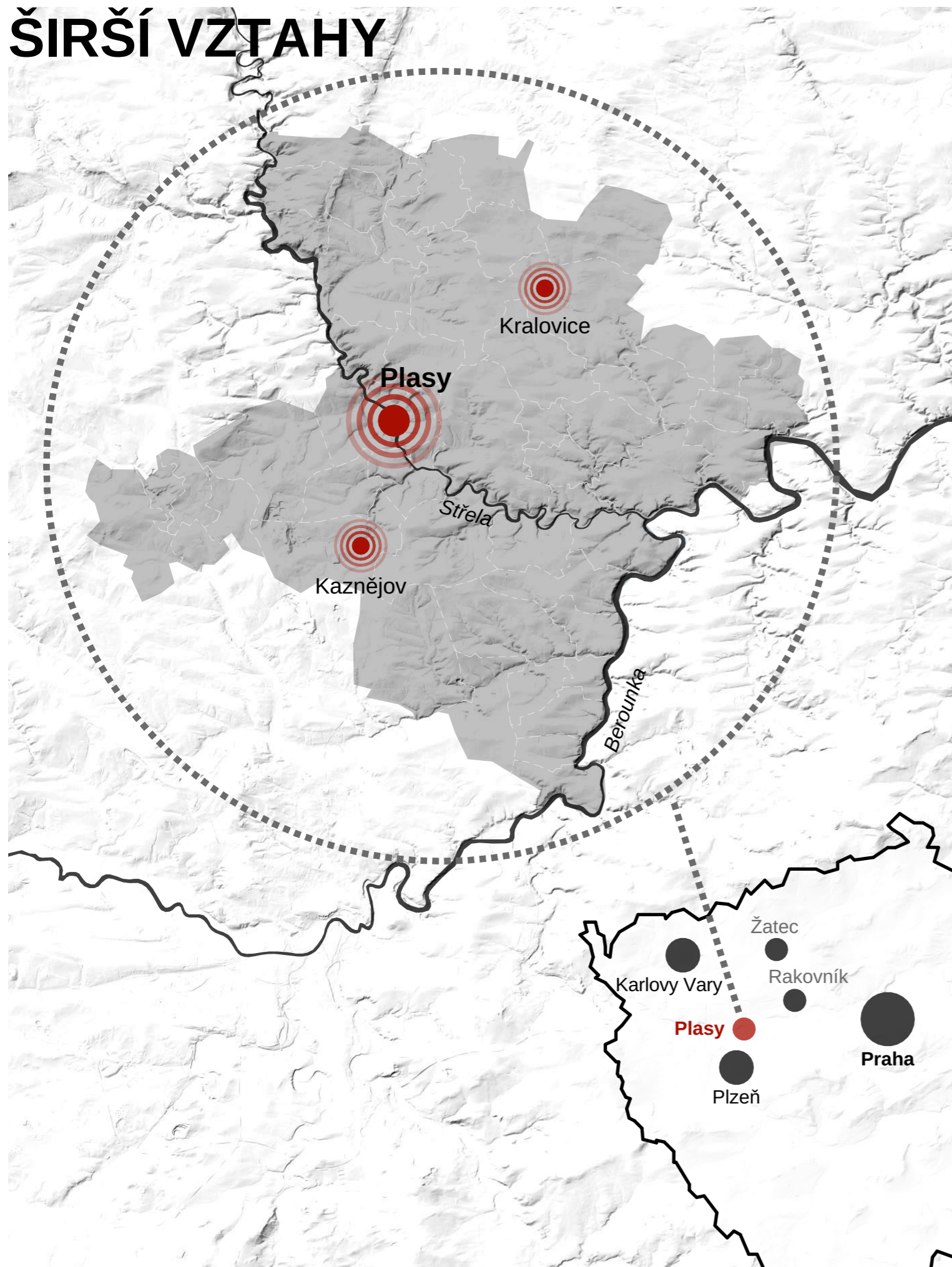
CÍL

Cílem je komplexní a holistické vnímání řešeného území s určením nadčasových a specifických hodnot krajiny a jejich novodobá interpretace a prezentace jako i způsob nového využití.

Kamenná stodola dvoru Rohy

ŠIRŠÍ VZTAHY

Hranice jsou řešenému území vymezeny v rozsahu hospodářských dvorů, které náležely klášteru, dále na základě architektury J.B. Santiniho-Aichla, který byl ve službách cisterciáckého řádu a jehož otisk je ve zdejší krajině nejvýraznější. Rozsah je zároveň konfrontován s dochovanou hranicí plaského panství. Je nezbytné podotknout, že se nejedná o rozsah původního teritoria plaského panství, jelikož se lety majetek Plas proměňoval a byl i ve větších vzdálenostech od samotného opatství. Mým zájmem bylo věnovat se soustředné ploše s těžištěm v Plasích, kde je člověk více schopen vnímat vzájemné vazby a propojení.

Přirozenou hranici navíc tvoří na východě řeka Berounka a na západě řeka Střela.

Celkově má řešené území 332 km² a skládá se z 53 katastrálních území.

ORA ET LABORA

modli se a pracuj!

Panna Marie uděluje sv. Štěpánovi Hardingovi cingulum a občerstvuje mnichy při žnících, F. A. Müller, freska, 1739, klášter Plasy

Cisterciácký řád se řídil heslem sv. Benedikta
Ora et labora - Modli se a pracuj! Mnišský
život se skládal z duchovních činností
a fyzické práce. Mírou a rozsahem manuální
práce se cisterciáci odlišovali od ostatních
řádů. Práce byla projevem pokory
a odehrávala se v odloučení a mlčenlivosti.

Ōrō, āre (lat.) - modlit se / prosit / mluvit /
řečnit

Labōrō, āre (lat.) - pracovat / namáhat se

CISTERCIÁCKÝ ŘÁD

Filiační linie cisterciáckého řádu

Za zrodem cisterciáckého řádu stojí touha po návratu k původním mnišským ideálům sv. Benedikta z Nursie. První samostatným řeholním domem založeným roku 1098, od kdy rovněž datujeme vznik řádu, bylo Cîteaux. Skupina tehdy benediktinských mnichů včele s opatem Robertem opustila klášter Molesme s představou o mnišském životě uzavřeném před vnějším světem. Zpočátku se klášteru říkalo *claustrum novum* (nový klášter), později se ujala latinská podoba Cistercium s francouzskou verzí Cîteaux. (Cistercium mělo odkazovat buď na milník staré římské cesty *Cis tertium lapidem miliarum*, nebo na močalovitý terén, či na cisternu - nádrž s vodou). Snad nejvýraznější postavou cisterciáckého řádu byl opat sv. Bernard z Clairvaux, jenž bývá považován za druhého zakladatele řádu.

Cisterciácký řád fungoval na principu rodinných vazeb, z mateřského kláštera odcházela část mnichů do nového dceřiného kláštera. Význam jednotlivých opatství byl odvozován ne dle data založení, ale podle postavení v rodokmenu vůči prvnímu klášteru v Cîteaux. Pravidelně byla ve všech klášterech prováděna vizitace - kontrola dodržování řehole, v čemž se řád rovněž odlišoval od benediktýnů.

Cisterciáci si volili pro své kláštery odlehlá údolí, oproti benediktinům, kteří osidlovali vyvýšená místa. Dle sv. Bernarda údolí přinášela samotu a ekonomické výhody:

"Nemáme totiž na horách sázeti stromy, vzdělávati hornaté oblasti, neboť jsou často suché a kamenité. V údolích je úrodná půda, tam prospívají rostliny, tam je klas plný, tam vzchází krom toho sterý plod. Údolí též budou překypovati obilím." 79 citát sv. Bernarda

Opatství byla zakládána v bezprostřední blízkosti vodních toků. Voda byla důležitým elementem řádu. Z duchovního pohledu pramenem živé vody, z praktické stránky pro provoz kláštera, ale měla i ekonomického významu. Cisterciáci vynikli jako stavitelé vodních systémů a umělých vodních toků. Dle potřeby odvodňovali mokré, nebo naopak zavodňovali suché pozemky. Jejich ideálem byl vzkvétající zemědělský kraj díky novým strukturám panství, výstavbě grangií, vytyčení komunikací, budování vodních kanálů, zkvalitňování půdy, využití části pozemků jako pastvin, kolonizaci neosídlených území, zakládání vsí. Zušlechťování krajiny řádem vycházelo z teologie ne pouhého oddělení se od světa, ale z vkládání "Božího řádu" do nekultivané krajiny.⁽¹⁾

KLÁŠTER PLASY

Socha sv. Bernarda, Plasy

Ve 40. letech 12. stol. cisterciáci pronikli do střední Evropy, kde se postupně usadili v Čechách, v Polsku a v Uhrách. Prvním cisterciáckým klášteřem na našem území byl Sedlecký klášter, založený r. 1142 šlechticem. Nejstarším panovnický založeným klášteřem a druhým českým cisterciáckým klášteřem byly Plasy, založené knížetem Vladislavem II. r. 1144 v řídce osídlené oblasti severního Plzeňska.⁽¹⁾

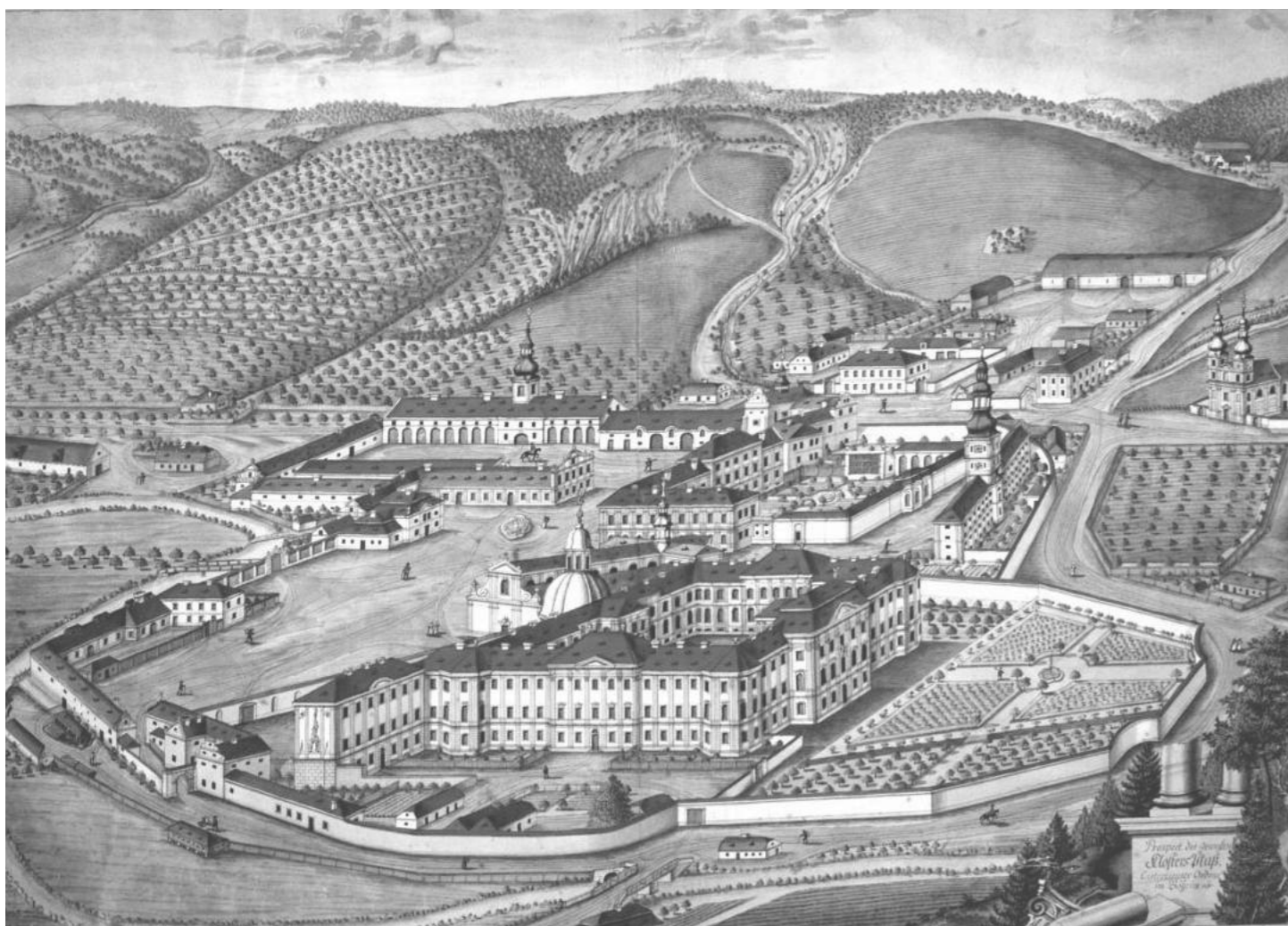
Vladislav II. zvolil pro nové opatství statek svého otce v Plasích, který se příhodně nacházel na břehu řeky Střely, v údolí obklopeném kopci. Do nově zakládaného klášteřa byli povoláni mniši z opatství Langheim. Plaský klášter patřil do čtvrté generace potomků Cîteaux a patřil k morimondské větvi řádu (klášter Morimond). Plaský klášter dostal ve věnu čtyři vesnice (Kaznějov, Vrážné, Sechutice, Nebřeziny⁽²⁾) a drobné statky, což bylo trojnásobně méně, než získal Sedlec či Osek. Následně dceřinými klášteřy byly Hradiště n. Jizerou, Velehrad, Zlatá Koruna, Svaté Pole, Sezemice, Oslavany, Porta Coeli a Vizovice.

Ve 12. a 13. stol. zažíval klášter rozkvět a těšil se oblibě českých panovníků. Dokonce Přemysl Otakar II. vlastnil v klášteřním areálu královskou rezidenci spolu s patrovou kaplí, à la pařížská Saint-Chapelle.

Dle konfirmační papežské listiny z r. 1250 bylo ve výčtu majetku klášteřa téměř 50 vesnic a osm dvorů.⁽³⁾

Přibližně od třetiny 14. stol. mniši zaváděli feudální systém.⁽²⁾ Počátkem 15. stol. patřili plaskému klášteřu města Kralovice a Žihle, dále 70 vesnic a asi 13 dvorů. Nově zakládané vesnice byly českého původu, což dokládají jejich názvy (Lednice, Výrov, apod.), na nedostatek kvalitní půdy zas odkazují jména Jílov, či Hubenov (nekvalitní půda, neúrodná poloha). Vlastněné grangie byly převážně obilnářské či smíšené obilnářsko-dobytkářské, což nám např. dokládá i název Rinthof (z německého rind neboli skot). Cisterciáci plaskou krajinu rovněž proměnili výstavbou nejméně osmi rybníků, z nichž největší Ozřanský později Mladotický se nedochoval. U vodních zdrojů dále budovali mlýny, kterých bylo nejméně 18.⁽¹⁾

Během husitských válek se část mnichů ukryla v katolické Plzni. Opatství bylo vypáleno, pustlo a majetek připadl okolní šlechtě, především pánům z Kolovrat a Gutštejna. Rovněž v průběhu třicetileté války bylo opatství vypleněno a Ferdinand I. dal do zástavy rodu Gryspeků velkou část statků. Po roce 1623 byl klášteřu majetek navrácen.⁽³⁾

Veduta Plas, Martin Prusík, 1809

V 17. a 18. století klášter opět nabývá na síle, prochází barokní proměnou a s ní spojenou koncepční obnovou krajiny. ⁽³⁾ Nejvýraznější opati této éry opat Ondřej Trojer a opat Evžen Tyttl pozvali do plaského kraje významné architekty jako například Jeana Baptistu Matheye, Pavla Ignáce Bayera, Jana Blažeje Santiniho -Aichla, či Kiliána Ignáce Dientzenhofera. ⁽⁴⁾

Dle josefínské reformy byl r. 1785 klášter zrušen. Roku 1826 v dražbě koupil opatství spolu se statky kníže Klemens Wenzel Lothar Metternich-Winneburg. Kancléř Metternich nechal proměnit prelaturu v zámek, konvent v kanceláře a kostel sv. Václava na rodinnou hrobku dle plánů architekta Josefa Krannera. Rovněž nechal v areálu postavit železářskou huť. ⁽³⁾

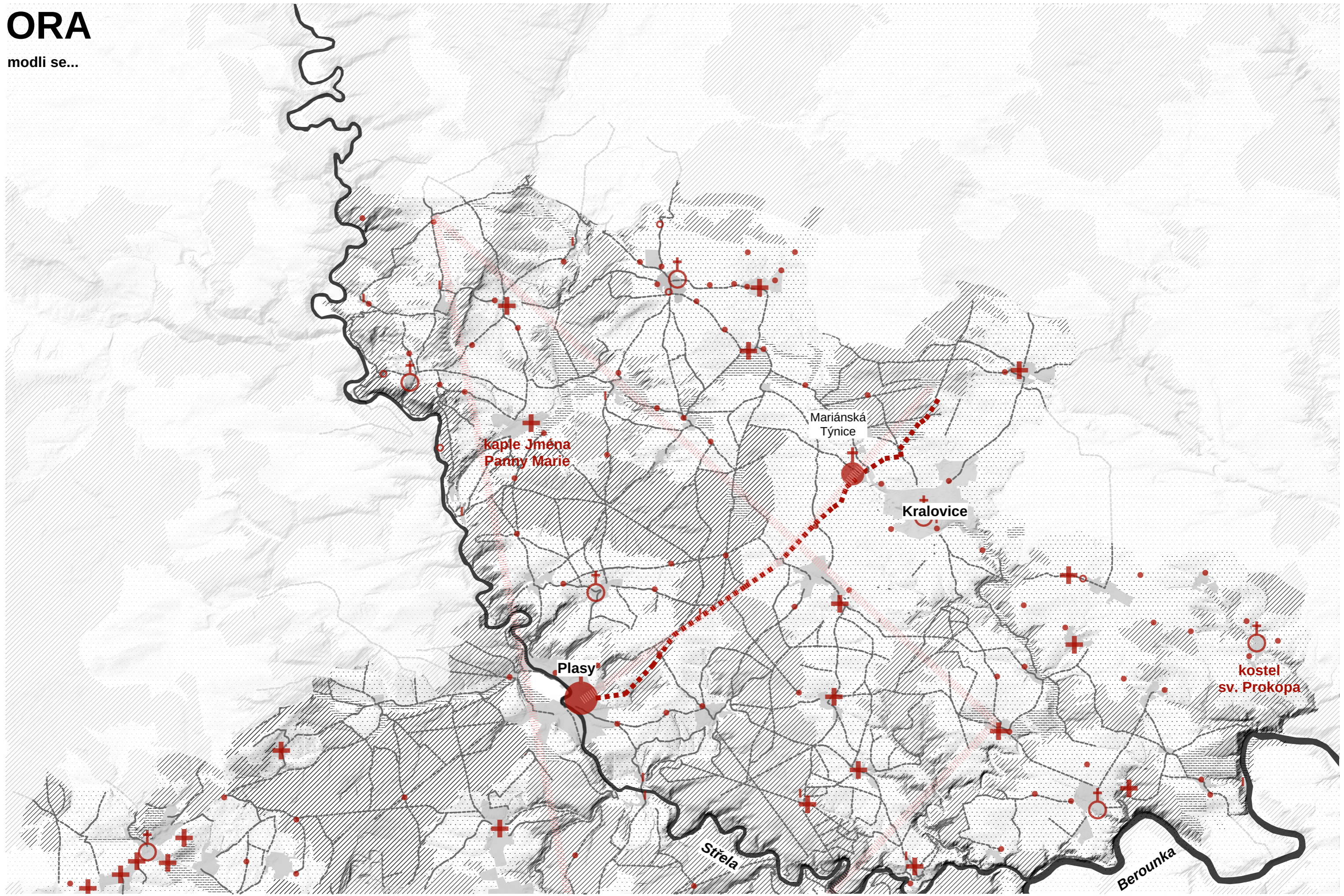
Část pozemků odkoupili v první pozemkové reformě soukromníci. Po 2. světové válce některé dvory připadly zemědělcům, ostatní pak do rukou státu. ^{(2), (3)}

Dnes je klášter (konvent, prelatura, barokní sýpky) ve správě Národního památkového ústavu a část pod Národním technickým muzeem. V areálu kláštera vznikla muzejní expozice Centrum stavitelského dědictví s historickými dílnami tradičních řemesel. Rovněž bylo došlo k obnovení pivovárské tradice a v funguje zde pivovar.

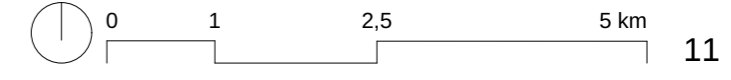
Roku 1995 se klášter stal Národní kulturní památkou.

ORA

modli se...

- les
- orná půda
- travní porost
- zastavěné území
- vodní plocha
- cesta
- Stará plaská cesta
- kompoziční osa
- klášter/probošství
- kostel
- kaple
- boží muka
- socha svätce
- křížek

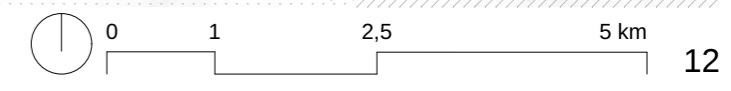

ORA

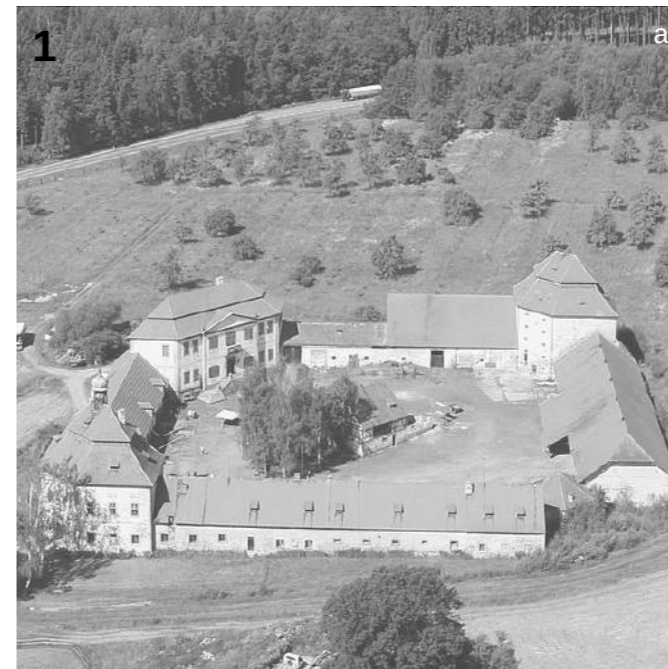
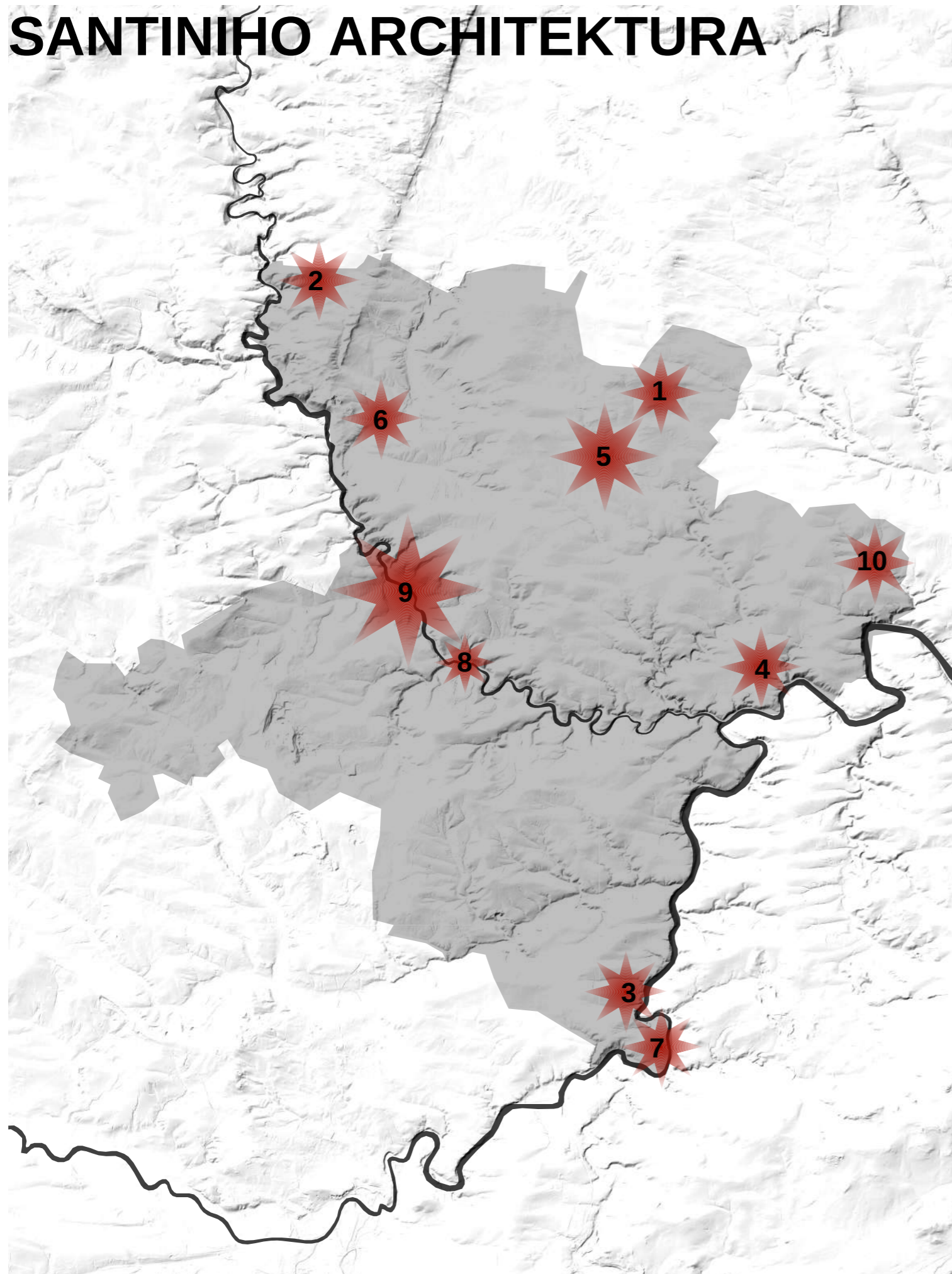
modli se...

/// les orná půda - - - - - travní porost ■ ■ ■ ■ ■ zastavěné území ————— vodní plocha - - - - - cesta ■ ■ ■ ■ ■ Stará plaská cesta - - - - - kompoziční osa
⊕ klášter/probošství ⊕ kostel + kaple ⊕ boží muka | socha svätce ● křížek

SANTINIHO ARCHITEKTURA

1. Hubenov - hospodářský dvůr

Barokní hospodářský dvůr byl realizován mezi lety 1730-34 za opata Tytla. Součástí dvora je obytné stavení, dvě stáje, dvě stodoly, bývalá kovárna, sýpka a mléčnice, která spolu s vodní nádrží leží ve středu areálu. Půdorys dvora má tvar kosočtverce s dvěma protilehlými zkosenými nárožími. Pro objekt je charakteristická šestiboká obytná budova s kaplí sv. Evženie, proti které leží rovněž šestiboký špýchar opatřený znaky plaských opatů.

2. Kalec - hospodářský dvůr

Opat Tyttl nechal postavit nový dvůr (1715-1716) na místě staršího zemanského sídla. Areál zahrnuje obytnou budovu, stodolu, dva chlévy a ohradní zeď s branou. Stavby uspořádané do dvou protilehlých "V" tvoří kosočtvercoví půdorys hospodářského komplexu. Dvůr je krajinnou dominantou s propracovanými prostorovými vazbami.

3. Kostelec - kostel sv. Jiří

Za působení opata Celestyna Stoye došlo mezi lety 1741 - 1744 k přestavbě gotického kostela. Ke kostelu náleží márnice a ohradní zeď s dvěma branami.

4. Kozojedy - kostel sv. Mikuláše

Kostel sv. Mikuláše byl barokně přestaven mezi lety 1723 - 1727 za opata Tytla.

5. Mariánská Týnice - poutní areál

Komplex skládající se z probošství, ambitu a poutního kostela Zvěstování Panny Marie byl vybudován mezi lety 1720-1751 v místech staršího kostela. Dnes se dostavuje východní polovina ambitu. Mariánská Týnice je výraznou krajinnou dominantou.

6. Mladotice - kaple Jména Panny Marie

Mladotická kaple Jména Panny Marie byla postavena v letech 1708-1710. Jednalo se o první Santiniho práci zadanou opatem Tyttlem. Kaple má půdorys šestiúhelníku, vyduuté zdi a kupoli s lucernou.

7. Nadryby- kaple Nejsvětější Trojice

Kaple při kostele sv. Antonína nechal postavit opat Tyttl r. 1725.

8. Nebřeziny - klášterní rezidence

Panský dům či klášterní rezidence byla realizována v letech 1721-23 stavitelem Matyášem Ondřejem Kondelem patrně dle návrhu Santiniho. (panský dům, sídlo opatů)

9. Plasy - klášter

Barokní přestavba areálu kláštera započala v 17. stol. za opata Trojera dle plánů Jeana Baptisty Matheye. V 18. stol., kdy již byl opatem Evžen Tyttl, Santini postavil nové konventní budovy. Unikátní bylo založení objektu v bažinaté půdě pomocí dubových pilot. Výrazným prvkem je rovněž oválné schodiště.

10. Všehrady - kostel sv. Prokopa

Původně gotický kostel by přestaven ve stylu barokní gotiky stavitelem Kondelem dle Santiniho plánů.^(4,5)

HOSPODAŘENÍ KLÁŠTERA

Hubenov dvůr u Kralovic, akvarel Martin Prusík, poč. 19. stol. (Muzeum a galerie Mariánská Týnice)

Cisterciácký řád přišel s myšlenkou ekonomického systému soběstačného hospodářství, která však byla spíš ideovým záměrem, než aby šla realizovat v plném rozsahu. Úmyslem bylo vytvořit uzavřený hospodářský systém s vlastními zdroji, výrobou a spotřebou, jenž by byl nezávislý na okolním světě.

Mniši směli totiž přijmout pouze hmotné statky vzešlé z práce členů řádu. Což bylo, obzvláště v obdobích poklesu členů, obtížně proveditelné. Proto později zastávali fyzickou práci mnišů laičtí bratři - konvrši a někdy i poddaní .

Řád mohl dostat jen nekultivovanou půdu, kterou poté vlastní prací proměnil v orná pole, či louky a vinice. Tyto pozemky byly obhospodařovány prostřednictvím velkých dvorů - grangií. Termín pochází z latiny "grangium" neboli sýpka, jež byla nejvýznamnějším objektem dvora. Grangie svými produkty, jak potravinovými, tak řemeslnými zajišťovaly veškeré potřeby kláštera. ⁽¹⁾

Hospodářský význam grangií a dvorů byl zdůrazněn jejich monumentální architekturou. Objekty měly obytné i obranné účely. Narozdíl od sekulárních dvorů byla jejich součástí kaple.

Došlo tak k hmotnému naplnění hesla *Ora et labora*.

Základní struktura grangií byla tvořena obytnou budovou, skladovacím objektem, stodolami, stájemi a různými dílnami.

Hlavní hospodářskou činností bylo tedy zemědělství, především pěstování obilí, dále byly u grangií sady, zelinářské zahrady, u plaského kláštera dokonce chmelnice a vinice, které byly i u kostela v Kralovicích a Oboře.

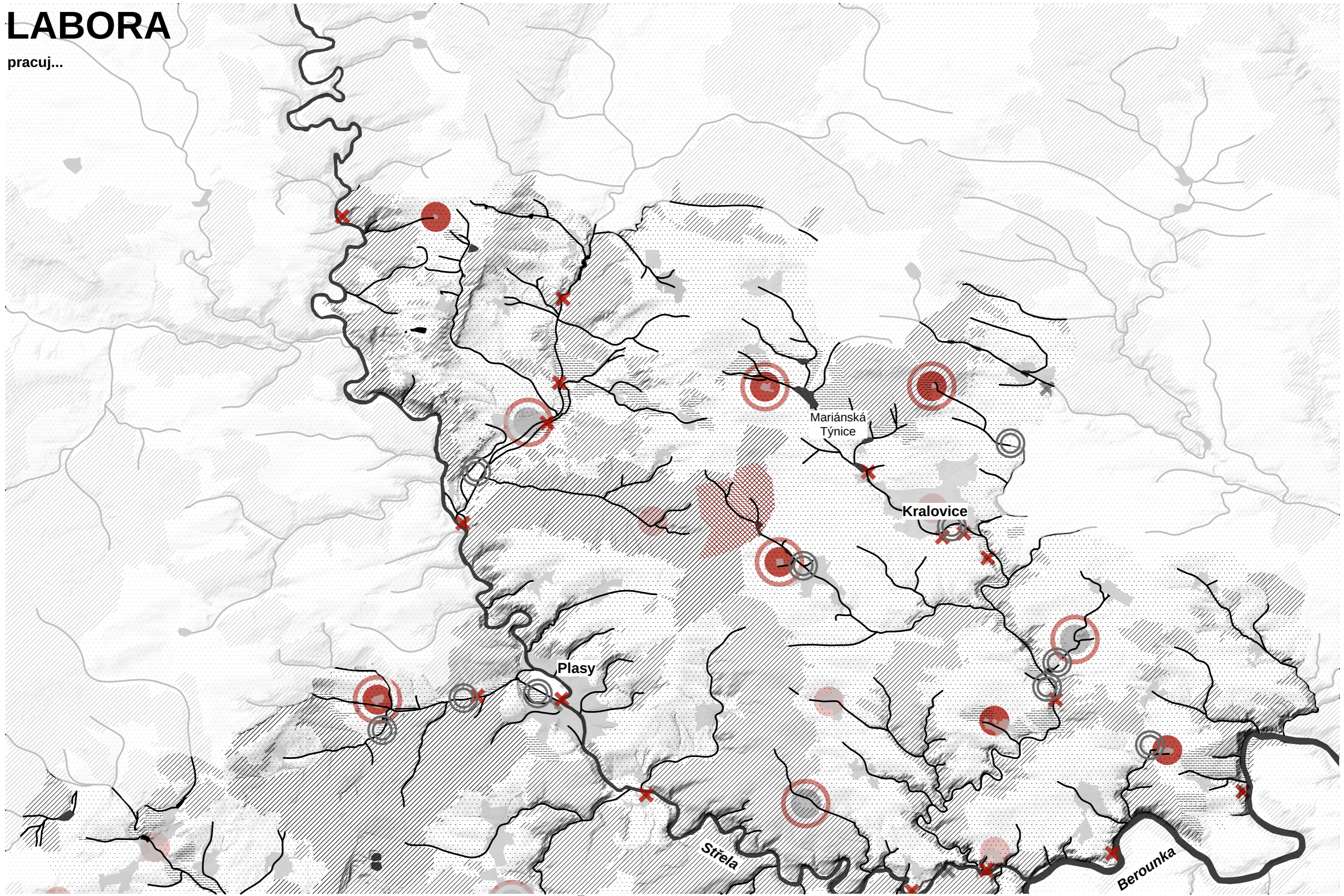
Rovněž součástí byly i pastviny, ke kterým se pojí další činnost, a to chov skotu a ovcí, zejména za účel produkce vlny a mléčných výrobků.

Doménou cisterciáků bylo vodní hospodářství. Na plaském panství mniši založili mnoho rybníků. V době rušení kláštera zde bylo 46 rybníků. Rybníky byly téměř v každé vesnici, u všech grangií a sloužili k chovu ryb, neboli postního pokrmu. Dále cisterciáci budovali vodní mlýny, pily a tedy i náhony.

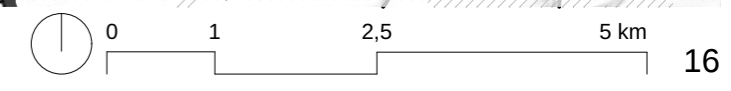
Mniši působili i v lesním hospodářství, kdy nejvýraznějším počinem bylo založení Olšanské obory kolem r. 1699 opatem Trojerem pro chov vysoké zvěře. ⁽⁷⁾

LABORA

pracuj...

- les
- orná půda
- travní porost
- zastavěné území
- vodní plocha
- obora
- rybník zaniklý
- grangie
- grangie zaniklá
- hospodářský dvůr
- hospodářský dvůr zaniklý
- mlýn
- mlýn zaniklý

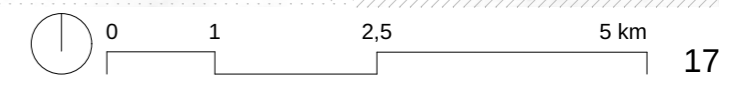

LABORA

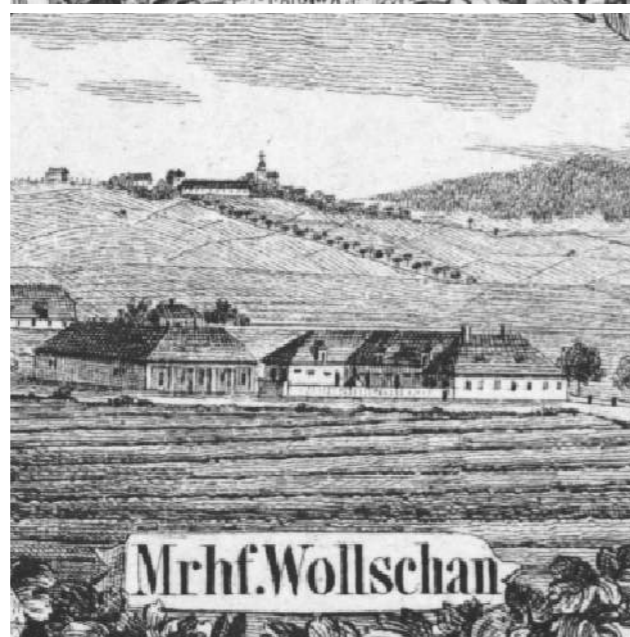
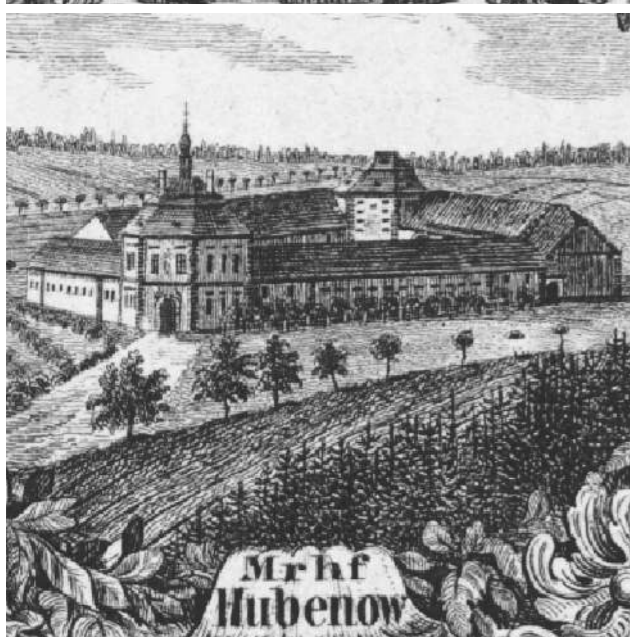
pracuj...

/// les	••••• orná půda	≡≡≡ travní porost	■ zastavěné území	— vodní plocha	//// obora	○ rybník zaniklý
● grangie	○ grangie zaniklá	● hospodářský dvůr	● hospodářský dvůr zaniklý	✕ mlýn	✕ mlýn zaniklý	

GRANGIE PLASKÉHO KLÁŠTERA

Býkov

- existuje, soukromé, KP

V r. 1702 cisterciáci vesnici zrušili a začali budovat nový klášterní dvůr dle plánů arch. Santiniho. Dvůr obdélné dispozice je nejstarším barokním dvorem na klášterství a tvoří jej zámeček, na něj přiléhající obytná křídla, dále chlévy, kolny, sýpky, stodola a mléčnice. Dnes slouží jako hotel, restaurace a muzeum zemědělství. ⁽²⁾

Čečín

- neexistuje

Ves a dvůr v místech dnešní stejnojmenné hájovny. Do vlastnictví kláštera přešlo v 12.stol. a byla zde vybudována grangie. Na polohu vsi/grangie upomíná ovocný sad, kde je i kruhový relikt valu (pozůstatek tvrže, propugnaculum). Dvůr pravděpodobně vyhořel. ⁽²⁾

Hodyně

- neexistuje

Cisterciáci ves získali ve 20. letech 13. stol. a v zápětí zrušili a vybudovali grangii. R. 1344 vznikla ves-rychta. Není jisté zdali původní grangie byla v místech dnešního domu č.p. 1, nebo severovýchodně od kaple, kde byl okrouhlý pozemek (katastr. mapa 1839) připomínající propugnaculum (tvrziště). ⁽²⁾

Hubenov

- existuje, soukromé, KP

Roku 1337 vznikla ves Hubenov. V r. 1623 přechází Hubenov pod klášter, od r. 1728 byla započata výstavba rozsáhlého vrchnostenského dvora s kosočtvercovou dispozicí dle plánů arch. Santiniho, v jehož vrcholu byl situován šestiboký patrový zámeček. V protějším vrcholu je šestiboká sýpka, dále jsou zde čeledníky, chlévy, stodoly a ve středu osmiboká mléčnice. Byl obnoven sad v sousedství dvora. ⁽²⁾

Kaznějov

- neexistuje

Původní ves nahrazena grangií, následně vesnice obnovena. Jednalo se o "propugnaculum" (objekt s vlastním opevněním) - grangie měla ústřední opevněnou budovu. Grangie proměněna v 14. stol. na rychtu, byla i sídlem šlechticů. Přesná poloha neznámá. ⁽²⁾

Lomany

- existuje, soukromé

Statek cisterciáci získali r. 1192, r. 1250 se stal grangií, r. 1366 znovu založena vesnice z části dvorských pozemků. Nový dvůr založen v 17. stol. Dvůr sloužil k chovu dobytka. V areálu jsou budovy chlévů, stodola, mléčnice. Proti dvoru bývalý ovčín a hájovna Lipovka, dnes Muzeum těžby borové smoly. ⁽²⁾

Mladotice

- neexistuje

R. 1115 ves získal benediktýnský klášter v Kladrubech a r. 1205 ji směnil s plaskými cisterciáky. Zdejší grangie byla ve 14. stol. patrně přeměněna na rychtu, r. 1653 přechází zpět pod klášter. Dvůr se nacházel cca 100m západně od kaple a měl trojúhelníkový půdorys, po r. 1879 byl zbořen. Santiniho šesticípá kaple z r. 1710 stojí patrně na místě původní grangiální kaple. ⁽²⁾

Nynice

- neexistuje

R. 1216 připadl statek klášteru, následně i zbytek vsi. Ves byla r. 1250 zrušena a Nynice se staly grangií. Ve 14. stol. byla vesnice obnovena a grangie patrně přestala existovat. Zdejší kaple sv. Kateřiny ze 17. stol. nahradila stejnojmennou původní grangiální. ⁽²⁾

Oišany

- existuje, soukromé

R. 1230 cisterciáci získali ves, kterou zrušili a vybudovali zde grangii. V 16. stol. byl zpustlý dvůr opraven. V 18. stol. prošel dvůr barokní přestavbou. Dvůr obdélného půdorysu obsahuje stodoly, chlévy, sýpku, mléčnice ve středu shořela a nebyla obnovena. ⁽²⁾

Rinthof

- relikt, veřejné, KP

Dvůr v severozápadní části areálu kláštera. V překladu se jedná o "dobyččí dvůr", dvůr původně sloužil jako kravín, později byl znám pouze jako hospodářský dvůr při klášteře. V průběhu let pobořen, přestavován. Dnes zde sídlí Centrum stavitelského dědictví. ⁽²⁾

Sechutice

- existuje, soukromé, KP

Ves Dolní Sechutice darovaná r. 1183, proměněna v grangii, ve 14. stol. obnovena vesnice. R. 1307 první zmínka o Výrově založeném patrně v místech Dolních Sechutic. Současný dvůr stojí vně původní grangie - propugnacula (opevněný objekt), jeho stavba začala r. 1699. Dvůr má obdélný půdorys obsahuje sýpku, stodolu a stavení, jihozápadní křídlo chybí. ⁽²⁾

HOSPODÁŘSKÉ DVORY PLASKÉHO KLÁŠTERA

Borek

- neexistuje

Dvůr vznikl kolem r. 1590 zrušením vesnice a vystavěním poplužního dvora. Cisterciáci po získání Krašova (1678) spolu s Borkem, dvůr 1680 zrušili. Pravděpodobně klášter nechtěl investovat do zpusťového dvora po třicetileté válce. Z ratejny a stájí se stali dvě chalupy a z ovčína rovněž. Ves byla obnovena.⁽²⁾

Dolní Bělá

- relik, soukromé

Cisterciáci patrně nechali vystavět r. 1766 v areálu starého zámeckého dvora novou velkou stodolu. Již roku 1912 byla stodola zřícena zřejmě po požáru. Pravděpodobně část dvora- obytný objekt je skryt v dnešním č.p. 104 nedaleko zřícené stodoly.⁽²⁾

Dub

- neexistuje

Dle záznamu z r. 1350 dvůr měl doživotně pronajat Protiva z Volfštejna a s jeho smrtí byl patrně zrušen a pozemky připadly Ledcům. Dvůr stával přibližně v místech Dubského mlýna.⁽²⁾

Kalec

- existuje, soukromé, KP

Dvůr a ves patřival drobným šlechticům. V 17. stol. připadli klášteru. V 18. stol. zde byl nově vystavěn barokní dvůr s kaplí sv. Markéty dle arch. Santiniho. Po zrušení kláštera byl Kalec prodán manětínskému panství a ves zanikla. Zvláštní půdorys tvoří proti sobě položená dvojice různě rozevřených V, které byly propojeny mléčnicí a vysokou ústřední budovou. Ústřední objekt nese 3 patra sýpek.⁽²⁾

Kaceřov

- existuje, soukromé, ochranné pásmo KP

Tvrz, dvůr a ves byli ve vlastnictví kláštera již před husitskou revolucí. V 16. stol. byl postaven naproti dvoru renesanční zámek a do dvora byla vedena voda potrubím. Dvůr barokně přestavěn. Do dnes se dochovala zřícená dlouhá stodola a čeledník/ratejna.⁽²⁾

Kopidlo

- neexistuje

Existence dvora není potvrzena. Zmíněn je ve 12. stol. V 16. stol. se hovoří o pronajímané pustíně Kopidlo patřící klášteru. V 18. stol. opat Tyttl nechal vystavět novou ves Kopidlo. Pomístní název "Klášter" východně od dnešní vesnice snad odkazuje buď na původní polohu dvora, či vsi.⁽²⁾

Kralovice

- neexistuje

Cisterciáci vlastnili ves již před r. 1250. Vznik poplužního dvora nelze datovat. V držení Gryspeků vesnice povýšila na město a postavili tu panský dům s dvorem zvaný Zámek. Po r. 1623 byl klášter opět vlastníkem. Po zrušení kláštera r. 1788 byl hospodářský dvůr obdélného půdorysu s hostincem a ovčínem "Zámek" rozprodán. Požár r. 1845 přečkal pouze zámek s věží, ten byl zbořen v 2. pol. 20. stol. a nahrazen nákupním střediskem.⁽²⁾

Lednice

- existuje, soukromé, KP

Dvůr byl založen na přelomu 16. a 17. stol. klášterem. V 18. stol. barokně přestavěn a doplněn kaplí sv. Floriána. V areálu obdélného půdorysu nalezneme dále stáje, stodolu, chlévy, mléčnici, čeledník.⁽²⁾

Nebřeziny

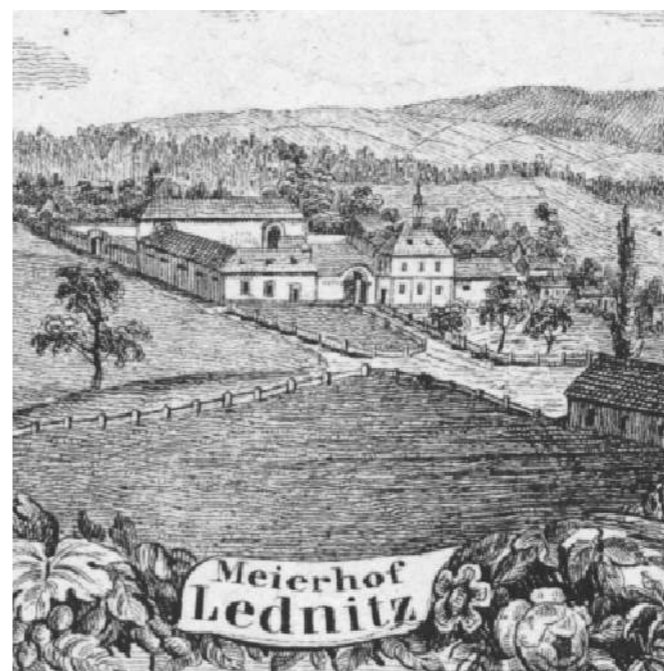
- neexistuje

Ves klášter získal při svém založení a hospodářský dvůr zde založil někdy po r. 1250. Po r. 1659 byl dvůr rozprodán.⁽²⁾

Ozřany

- neexistuje

Prvně slyšíme o vsi r. 1372, už tehdy k ní patřil Ozřanský rybník, který tak byl nazýván ještě na přelomu 17. a 18. stol., poté byl přejmenován na Mladotický. Po protržení jeho hráze r. 1872 nebyl obnoven. Pravděpodobně dvůr přestal existovat po třicetileté válce. V místech zaniklých Ozřan byla dle klášterních tradic založena nová ves Ondřejov.⁽²⁾

Robčice

- neexistuje

Název odvozen od zdejšího hospodaření žen-vdov. Dvůr přešel pod klášter v 17. stol. Jelikož byl dvůr nuzný a nenesl užitek, byl r. 1702 zrušen a byli sem převedeni poddaní z Býkova. ⁽²⁾

Rohy

- existuje, soukromé, KP

Dvůr s ovčínem byl postaven v 16. stol. jako součást krašovského statku před hradem Krašov. Cisterciáci jej r. 1678 zakoupili a začali zde stavět r. 1725 nový dvůr. Dvůr půdorysně patrně odpovídá původnímu renesančnímu dvoru, nemá totiž barokní symetrii ostatních dvorů. Uzavřený obdélný komplex tvoří stodola, stavení, chlévy a seník. ⁽²⁾

Šebíkov

- neexistuje

Klášter od r. 1250 vlastnil ves, následně r. 1313 i poplužní dvůr. Po r. 1558 ve ves už pustá. V 18. stol. je pustý i zámek. Dnes tvrz připomíná okrouhlé opevnění s relikty přilehlého hospodářství v lese mezi Žebnicí a Trojany. ⁽²⁾

Tlucná

- relik, soukromé

Při dvoře nechali cisterciáci postavit v protilehlém svahu nový ovčín, kde je deska s letopočtem 1758. Dvůr byl přestavěn na půdorysu nepravidelného trojúhelníka a tvořili jej chlévy, stavení a dřevěná stodola. Po zrušení roboty vznikla při dvoře ves, dvůr byl zrušen a objekty s pozemky rozebrány. Dvě dochované objekty (stavení a chlév) jsou známa jako "Na tvrzi" a "Starý kravín". ⁽²⁾

Třebokov

- neexistuje

Ves byla písemně vedena v majetku od r. 1250. Nálezy jižně od hájovny Třebekov lokalizují klášterní dvůr, jenž byl veden jako pustý spolu se vsí od 16. stol. Komplex dvora měl půdorys nepravidelného obdélníku a jednalo je o propugnaculum - tvrz. Dnes ohroženo těžbou dřeva. ⁽²⁾

Třemošnice

- neexistuje

Před r. 1558 nechal dvůr vystavět Florián Gryspek. Dvůr obdélného půdorysu tvořily stodola, chlévy, stáje, obilnice, čeledník, později mléčnice. Ve 2. pol. 18. stol. proběhla barokní přestavba dvora. Díky nové mansardové střeše se dvůr začal nazývat "zámeček". Kvůli špatnému stavu byl zámeček ke konci 80. let zbořen, zůstala jen stodola. ⁽²⁾

Tuškov

- neexistuje

Dle smlouvy z r. 1224 byl na zelené louce cisterciáky vystavěn poplužní dvůr. V r. 1250 je Tuškov uveden mezi vesnicemi kláštera. Vesnice byla r. 1438 zničena husity a v 16. stol. už se o její lokalizaci nevědělo. Byla situována přibližně nad pravým břehem Střely mezi Vrážným, Korýtky a Horním Hradištěm. ⁽²⁾

Týnec

- neexistuje

Týnec- "otýněné" = opevněné-šlechtické sídlo s hospodářským dvorem. Kaple zde prý existovala již ve 12. stol. Po zániku vesnice v místech dnešní Mariánské Týnice ve 13. stol. byly její pozemky připojeny ke dvoru Týnec. Kostel byl v 17. stol. opraven a povýšen na probošství. ⁽²⁾

Újezd

- neexistuje

Vesnice je zmiňována v majetku kláštera v r. 1250. V po. 16. stol. je ves vedena jako pustá. Zaniklá ves ležela v sousedství Šebíkova.

Vrtba

- relik, soukromé

Dvůr při zbytkách hradu po pol. 17. stol. tvořili ratejna, komora, obročna, dva chlévy a stodola. Na stodole je letopočet 1761 a iniciály plaského opata Fortunáta Hartmanna. Dvůr nepravidelné trojúhelníkové dispozice obsahoval chlévy, kolny, stavení, sýpku a stodolu. Po zrušení roboty vznikla při dvoře ves a objekty dvora připadly občanům. ⁽²⁾

SV. JAN SECHUTICE MARIÁNSKÁ TÝNICE

Detailnější podoba plaské krajiny je prezentována na území mezi sv. Janem a Mariánskou Týnicí. Tímto místem prochází hlavní kompoziční osa plaského panství, jež protíná plaský klášter, hospodářský dvůr Sechutice, Mariánskou Týnici s bývalým proboštvím, dvůr Hubenov a je doplněna sochou sv. Jana a sochou sv. Judy Tadeáše. Osa je navíc akcentována rohy natočeného půdorysu sechutického dvora.

Dalším dokladem komponované krajiny je rozvržení bývalé Olšanské obory s průhledy, které rovněž reagují na hlavní osu, pracují s perspektivou a atmosférou otevřeného a uzavřeného prostředí. V oboře byly na jedné lince situovány dvě hájovny a Olšanská myslivna, zadní hájovna se již nedochovala.

Významným prvkem, který prochází územím je Stará plaská cesta, historicky důležitá komunikace na panství, která původně vedla z plaského kláštera přes samotu Sokolku, sechutický dvůr k proboštví v Mariánské Týnici a pokračovala směrem ke dvoru Hubenov. A tedy de facto kopírovala hlavní kompoziční osu. Úseky Staré plaské cesty byly zdůrazněny alejemi.

Sechutický dvůr resp. grangie obhospodařovala přiléhající polnosti. Při grangii existoval sad, zelinářská zahrada, pastviny, rybníky, haltýře a také pivovar a ovčín.⁽⁶⁾ Díky tomuto různorodému využití pozemků, husté cestní síti a četným travnatým mokřím loukám byla zdejší krajina fragmentována a vytvářela pestrou mozaiku.

SERVA ET DESPICIE

ochraňuj a opomíjej!

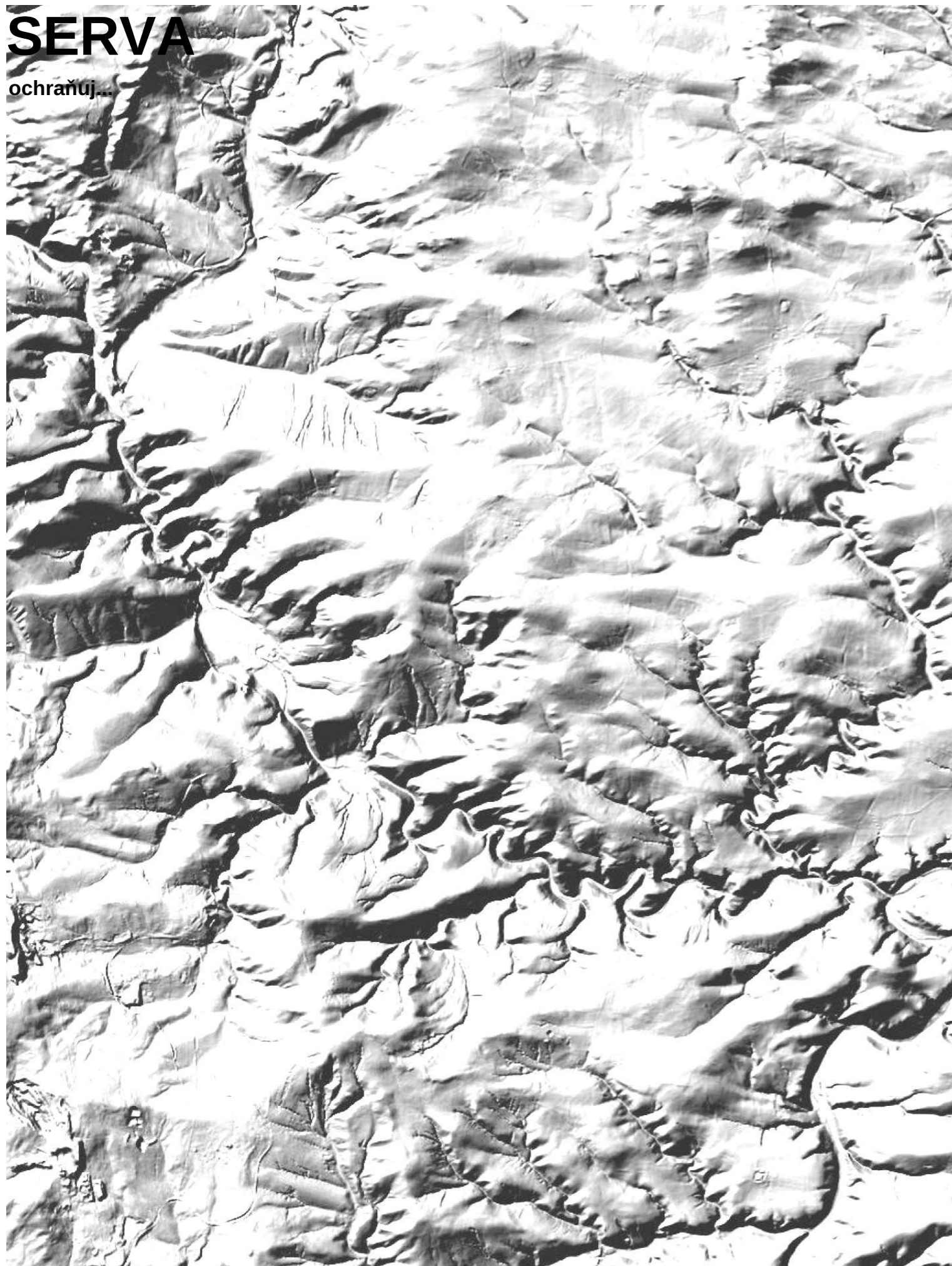
Činnost dnešního člověka v plaské krajině působí dojmem, že je vedena mottem "ochraňuj a opomíjej".

Servō, āre (lat.) - uchovávat / zachovávat / ochraňovat

Na jedné straně je snaha *uchovávat* a *ochraňovat* (minimálně v legislativním rozsahu) přírodní, historické a kulturní hodnoty území. Příkladem mohou být vyhlášené přírodní parky, rezervace, kulturní památky, či krajinná památková zóna.

Dēspiciō, ere (lat.) - opomíjet / přehlížet / pohrdat / nedbat

Na straně druhé jsou zde prvky a vazby, jež člověk *opomíjí* a *přehlíží* a které zůstávají v lepším případě skryté, nebo mizí. Do této skupiny patří nejen cesty, křížky, ale i například půda a voda.

Kaňon řeky Střely (digitální model reliéfu)

Řešené území leží na rozhraní tří biogeografických regionů - Rakovnicko-žlutického, Křivoklátského a Plzeňského.

Převážná část území se vyznačuje mírně zvlněným reliéfem pahorkatiny, konkrétně Plaské a Rakovnické pahorkatiny. Avšak charakteristickým rysem, fenoménem, plaské krajiny je hluboce zaříznutý kaňon s meandry řeky Střely. Koryto Střely je místy zahloubené až o 150m.

Údolí Střely v návaznosti na řeku Berouнку tvoří páteř nadregionálního biokoridoru, na který jsou napojeny přírodní parky Horní Střela, Rohatiny, Horní Berounka, přírodní rezervace Střela, Krašov, a dohromady tak představují zelený pás. Na úseku toku Střely mezi Nebřezinami a soutokem s Berouнку byla vyhlášena Evropsky významná lokalita.

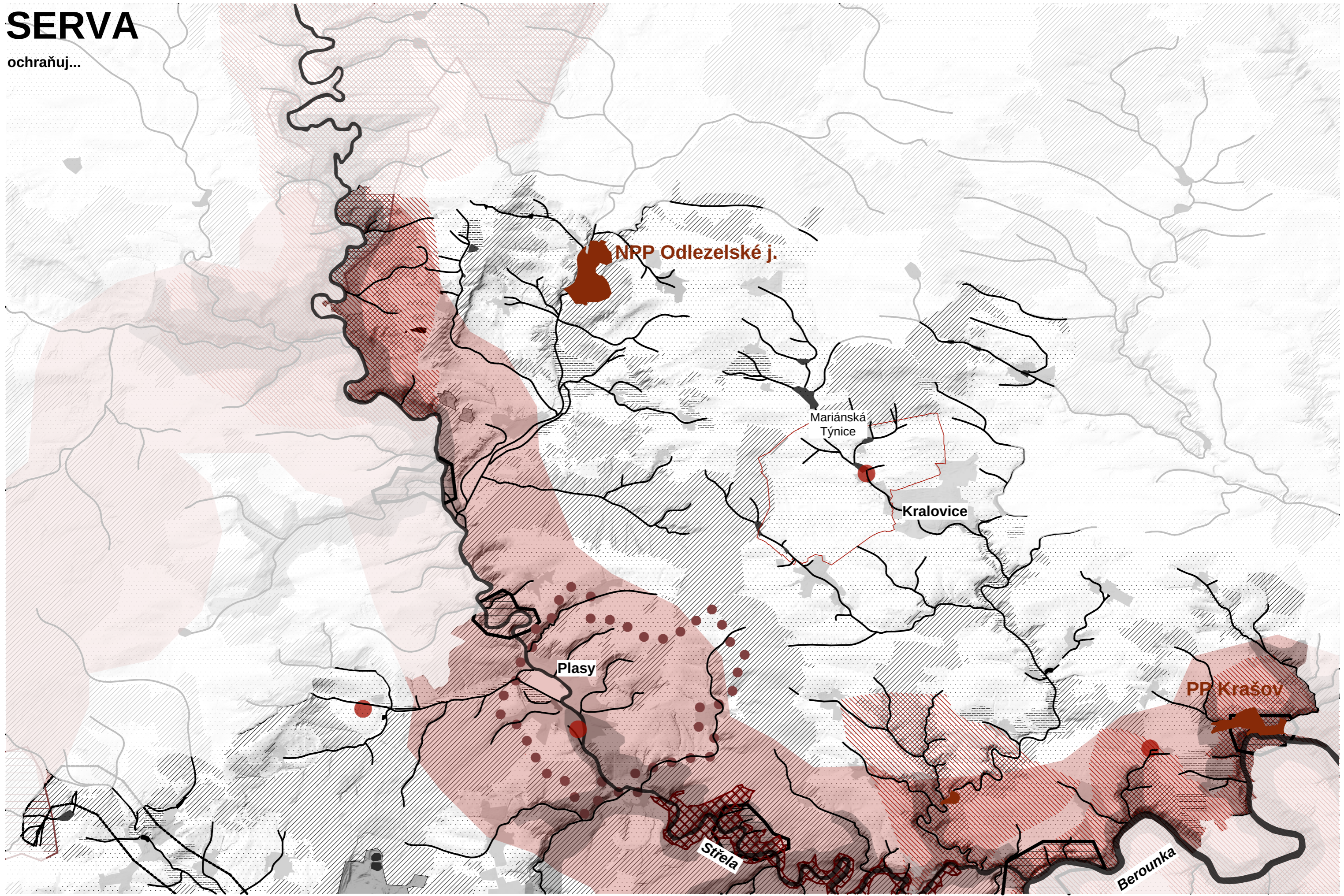
V souvislosti se Střelou je třeba zmínit specifické břidlicové podloží. Členité údolí Střely poskytuje vhodné podmínky pro pestrou flóru a faunu. Jako reprezentanty bylinného patra lze uvést tařici skalní (*Aurinia saxatilis*), či sasanku hajní (*Anemone nemorosa*), z řad živočichů je to například výr velký (*Bubo bubo*). V rámci potencionální přirozené vegetace kopírují Střelu v návaznosti na luhy dubohabřiny, území dominují acidofilní doubravy. ^(8,9)

Nadregionálního významu dosahuje národní přírodní památka Odlezelské jezero, které je nejmladším českým jezerem vzniklým sesuvem.

Z hlediska památkové péče je nejvýraznější plošná ochrana v podobě krajinné památkové zóny Plasko. Širokým ochranným pásmem je opatřen areál Mariánské Týnice a zámek Kaceřov.

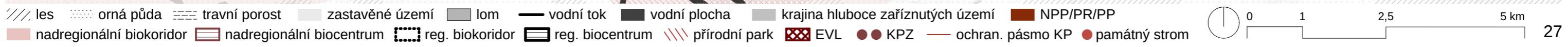
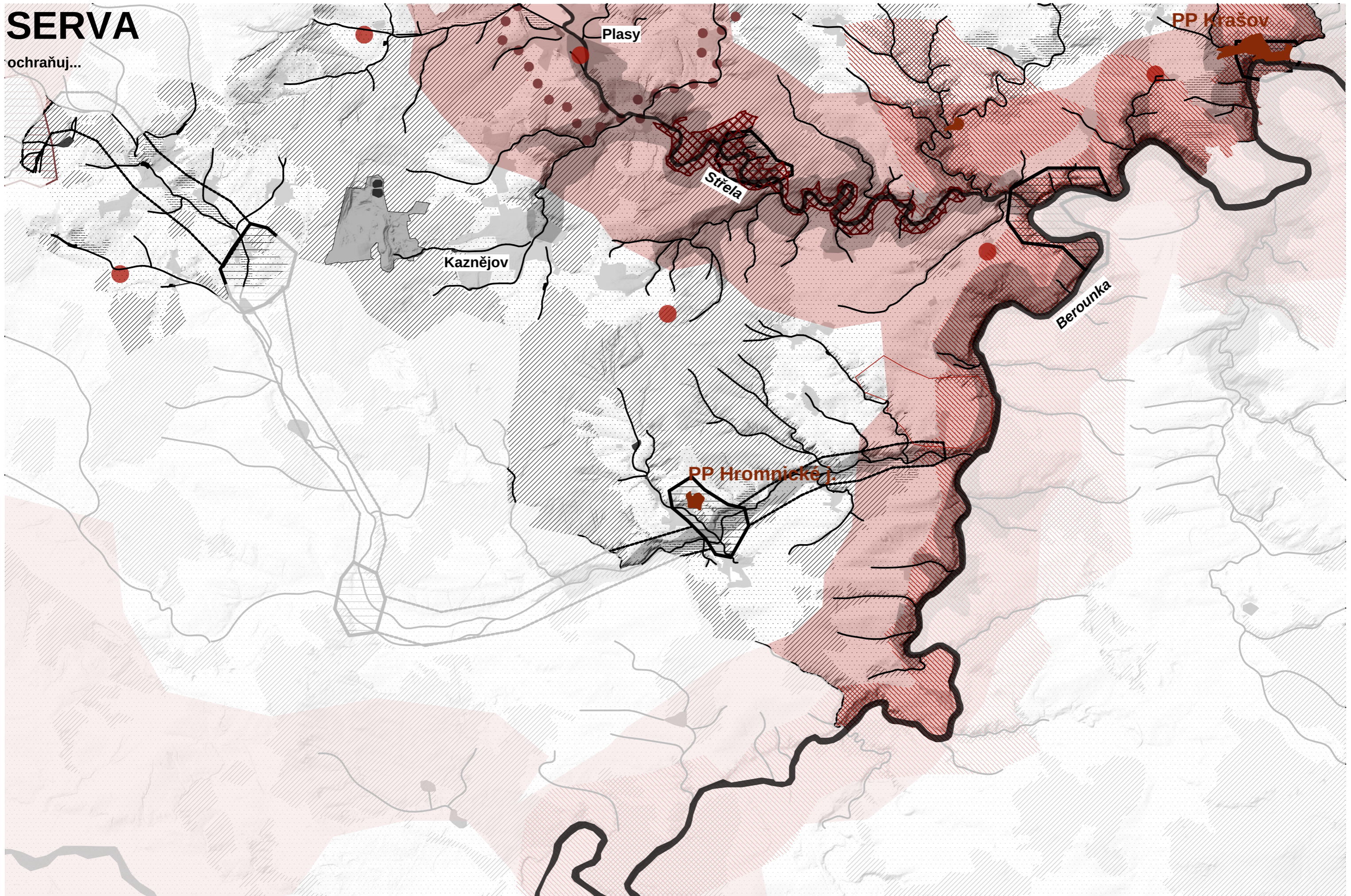
SERVA

ochraňuj...

SERVA

ochraňuj...

Pohled na řeku Střelu z dolnohradišského mostu

DESPICIE

opomíjej...

Řešené území leží v oblasti s mírně teplým až teplým podnebím. V souvislosti s klimatickými změnami je výrazným problémem sucho spojené s erozí ohrožeností půdy. Napřímené vodní toky a nevhodné meliorace způsobují rychlý odtok vody z území. Vzhledem k intenzivnímu zemědělství a chemizaci navíc dochází k nárůstu dusičnanů a znečišťujících látek v povrchových a podzemních vodách. Oblasti dominují rozsáhlé nevhodně obhospodařované monokulturní bloky, kvůli kterým působí krajina jednotvárně. Ale především je zde snížena biodiverzita a omezena migrace živočichů a rostlin.

Pohyb je znemožněn i člověku. Cestní síť je řídká, mnoho cest zaniklo, a tak je pěší propojení míst nedostatečné. Zásadní je v tomhle ohledu narušení kontinuity Staré plaské cesty, jejíž některé úseky jsou skryty v polích.

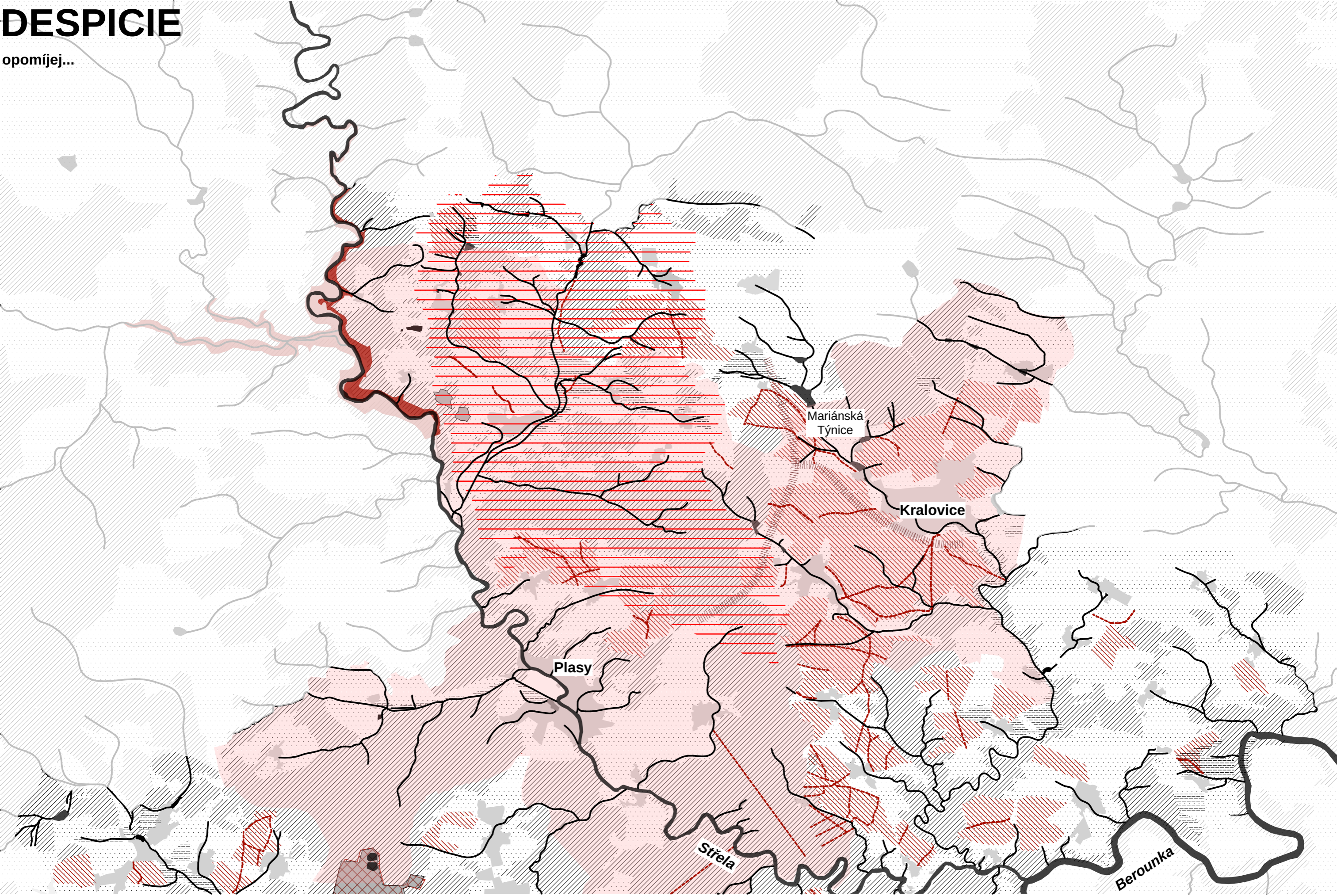
Podobu krajiny do budoucna ohrožuje plánovaný obchvat Kralovic (silnice I/27), který vede v ochranném pásmu Mariánské Týnice a narušuje hlavní kompoziční osu.

Specifickým problémem území je kaolinový lom u Kaznějova, největší lom ve střední Evropě, který zcela proměnil tvář zdejší krajiny.

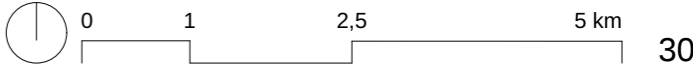
Za hrozbu lze rovněž považovat plánovanou vodní nádrž Strážiště, která by měla vzniknout zatopením části koryta řeky Střely. Došlo by ke znehodnocení cenných přírodních kvalit údolí, ke snížení biodiverzity a k likvidaci historických a kulturních památek.

DESPICIE

opomíjej...

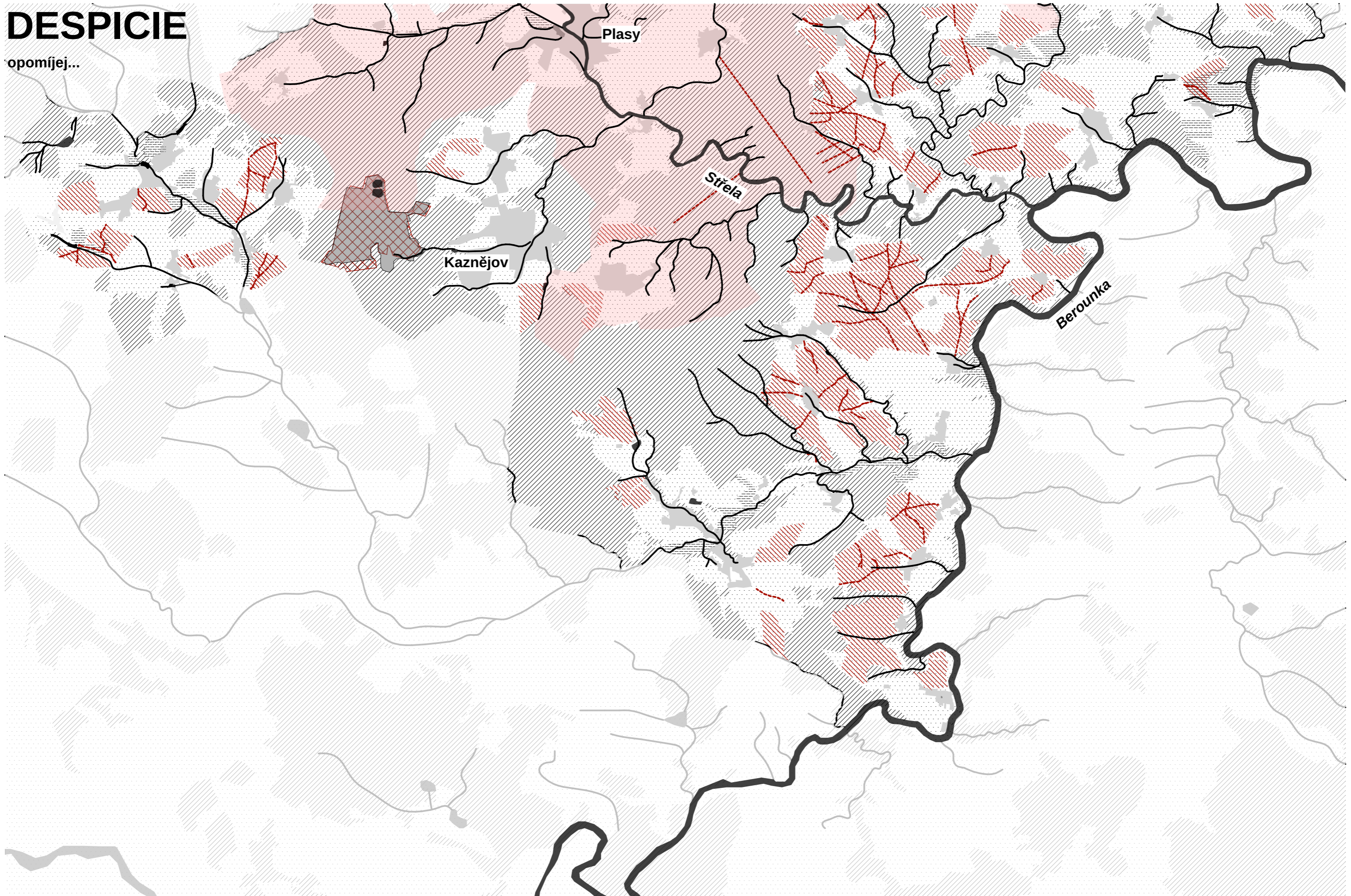

les orná půda travní porost zastavěné území lom vodní tok vodní plocha zranitelné oblasti podzem. a povrch. vod
trend koncentrací znečišťujících látek ve vodě půdní bloky > 30 ha kaolinový lom zaniklá cesta plánovaný obchvat (I/27)

DESPICIE

opomíjej...

- /// les
- orná půda
- travní porost
- zastavěné území
- lom
- vodní tok
- vodní plocha
- zranitelné oblasti podzem. a povrchní vod
- trend koncentrací znečišťujících látek ve vodě
- půdní bloky > 30 ha
- kaolinový lom
- zaniklá cesta
- plánovaný obchvat (I/27)

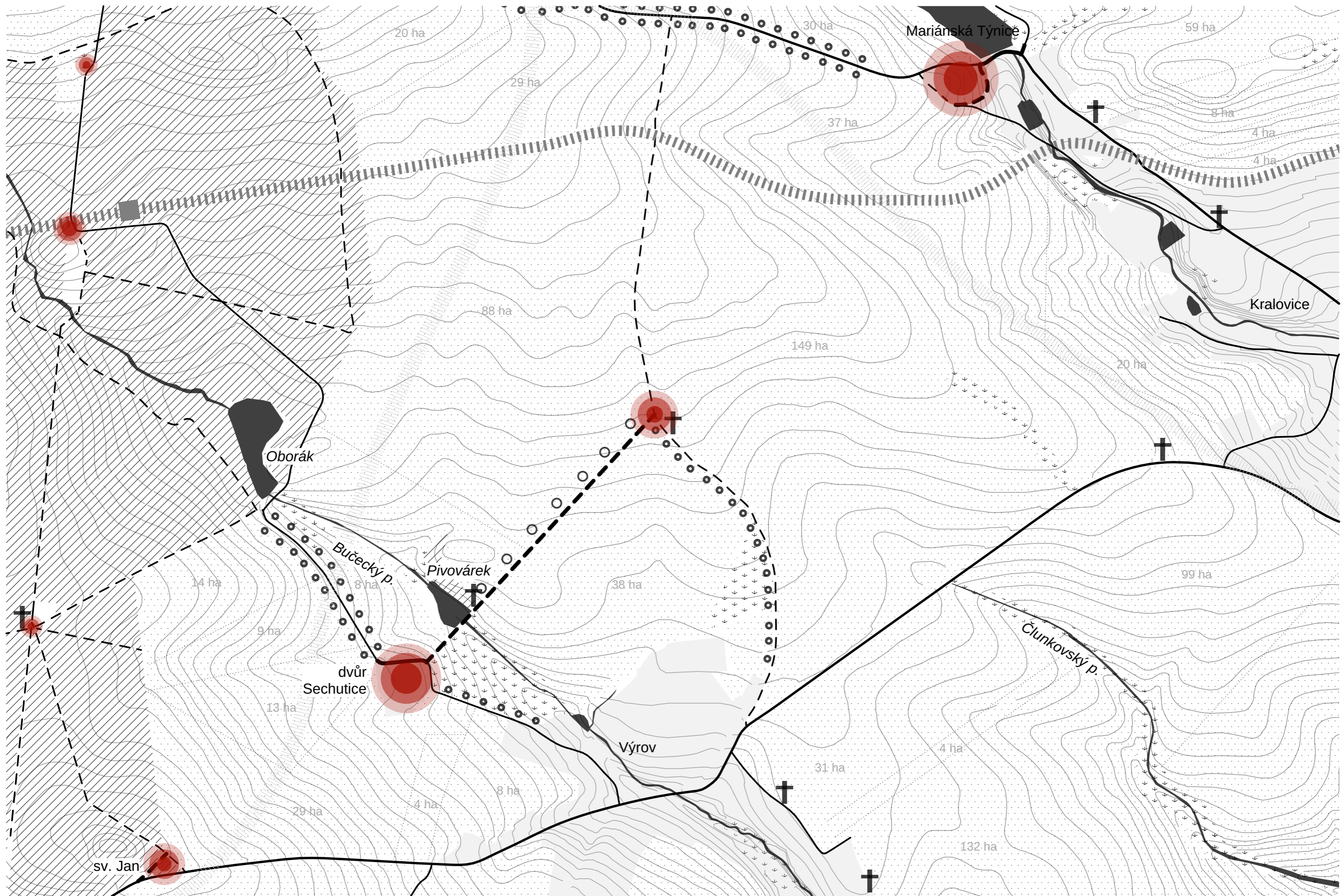
SV. JAN SECHUTICE MARIÁNSKÁ TÝNICE

Na zvoleném území mezi sv. Janem a Mariánskou Týnicí jsou dobře patrné již zmiňované problémy území.

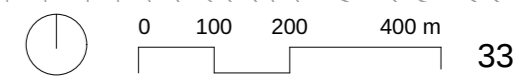
Potoční krajina upravovaných potoků Bučeckého a Člunkovského de facto neexistuje. Zemědělská půda je uspořádána do velkých bloků. Na parcelách převážně spravovaných družstvem překračuje výměra jedné pěstované plodiny 30 ha.

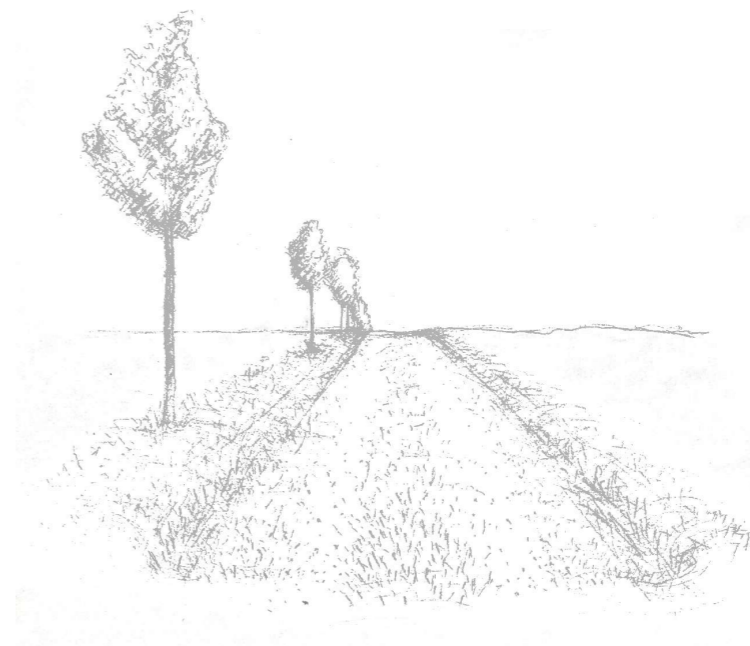
Právě v těchto místech je neprůchodnost krajinou nejvíce nápadná. Po Staré plaské cestě nelze od sv. Jana plynule pokračovat a je nutné výrazný úsek složitě obejít. Pročež zde vzniká jednak špatná dostupnost míst, ale především je člověk ochuzen o prožitek z komponované cesty s proměňujícími se výhledy. Absence úseku mezi křížem a Mariánskou Týnicí znemožňuje dojít k poutnímu areálu tak, aby člověk stanul před barokně symetrickým průčelím bývalého probošství.

Potenciál má v sobě nefunkční železnice mezi Mladoticemi a Kralovicemi. Trať byla v provozu téměř sto let (1899 - 1997) a nyní přirozenou sukcesí zarůstá.

● zájmový bod	■ vodní tok/plocha	■ zastavěné území	/// les	••••• orná půda	⌵ travní porost	⋯ půdní blok	○ strom
— silnice I. třídy	— silnice II. třídy	— silnice III. třídy	železnice nefukční	■ žel. stanice	--- cesta	plánovaný obchvat	† kříž

COLE ET RESTITUE

obývej a obnovuj!

Jestliže kdysi bylo heslem plaské krajiny *modli se a pracuj*, pak by tím budoucím mohlo být *obývej a obnovuj*. Přítomnost člověka, poutníka v krajině, člověka, který krajinu zažívá a vnímá její rytmy a potřeby.

Colō, ere (lat.) - obývat / uctívat / vzdělávat

Vrstva obývat vytváří podmínky pro lepší dostupnost, jak celého území, tak jeho cílů. Činí krajinu prostupnější, přibližuje ji více měřítku člověka.

Uctívat krajinu, do které se otiskly stopy poutníků před námi.

Vzdělávat jakožto inspirace v komplexním holistickém přístupu cisterciáků ke krajině jako celku.

Restituō, ere (lat.) - obnovit / navrátit / napravit

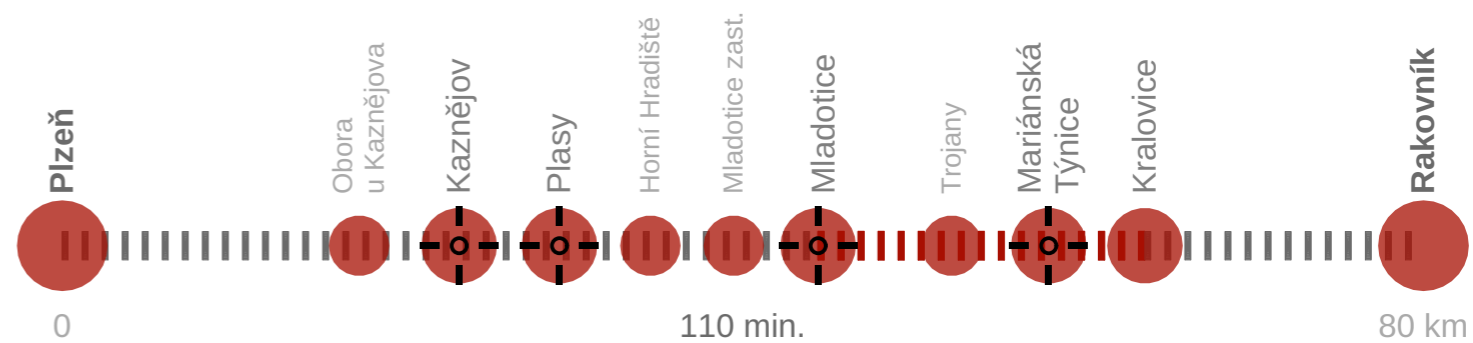
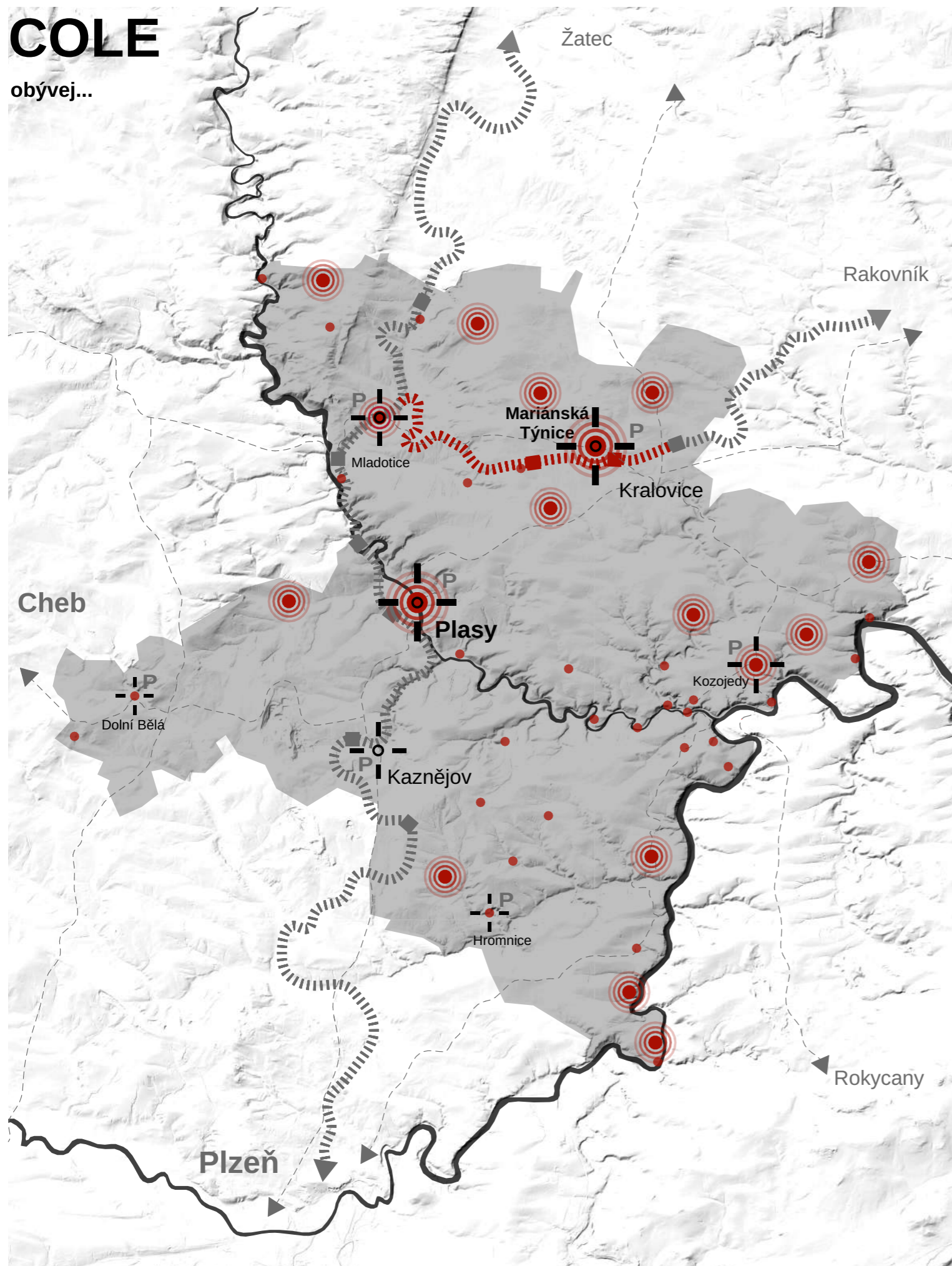
Pod heslem *obnovit* je snaha o obnovení přirozených a provázených systémů vody a půdy, jejichž propojení vytváří stabilní zdravou krajinu.

Navrátit říční krajinu do přirozené podoby, navrátit některé zaniklé vodní plochy, navrátit vodu do krajiny.

V úzkém propojení s vodou je půda, proto je třeba i *napravit* přístup člověka k půdě a způsob hospodaření.

COLE

obývej...

Město Plasy je díky svému klášteru a centrální poloze hlavní branou do území. K odlehčení intenzity dopravy má sloužit již plánovaný obchvat města, ale především navrhovaný systém záchytných parkovišť po obvodu území. Jednotlivá záchytná parkoviště - brány do území (Kralovice-Mariánská Týnice, Mladotice, Kozojedy, Hromnice, Dolní Bělá) jsou již významnými cíli, nebo leží na hlavní komunikaci při vstupu do území. Tyto nové brány do území mají pomoci regulovat dopravu a vytvořit centra pro dílčí části území.

Pomoci zlepšit dostupnost území má podpora železniční dopravy jako alternativy k silniční dopravě. Hlavním bodem je obnovení železniční tratě v úseku mezi Mladoticemi a Kralovicemi. Tato obnovená trať má jak regionální význam, kdy dojde k železničnímu spojení mezi Plzní a Kralovicemi (Mariánskou Týnicí), tak především nadregionální, kdy vznikne severní spojení Plzeň - Rakovník - Praha. Renovovaný úsek o délce 11,3 km by bylo možné překonat za cca 15 min.* Vzniklá trať mezi Plzní a Rakovníkem dlouhá 80 km, by proto mohla činit 110 min. Pro srovnání, současné železniční spojení mezi Plzní a Rakovníkem přes Beroun se pohybuje mezi 86/ 108 km a 110-170 min.

V rámci úseku mezi Mladoticemi a Kralovicemi je navržena obnova zastávky Trojany a vytvoření nové zastávky u Mariánské Týnice.

Pro větší mobilitu v území a lepší dostupnost cílů (zájmových bodů) je navržena síť cyklopůjčoven s koly, elektrokyly, koloběžkami, která je výhodně napojena na hlavní železniční stanice (Kaznějov, Plasy, Mladotice, Mariánská Týnice), čímž se rozšiřuje dosah zapůjčených vozidel.

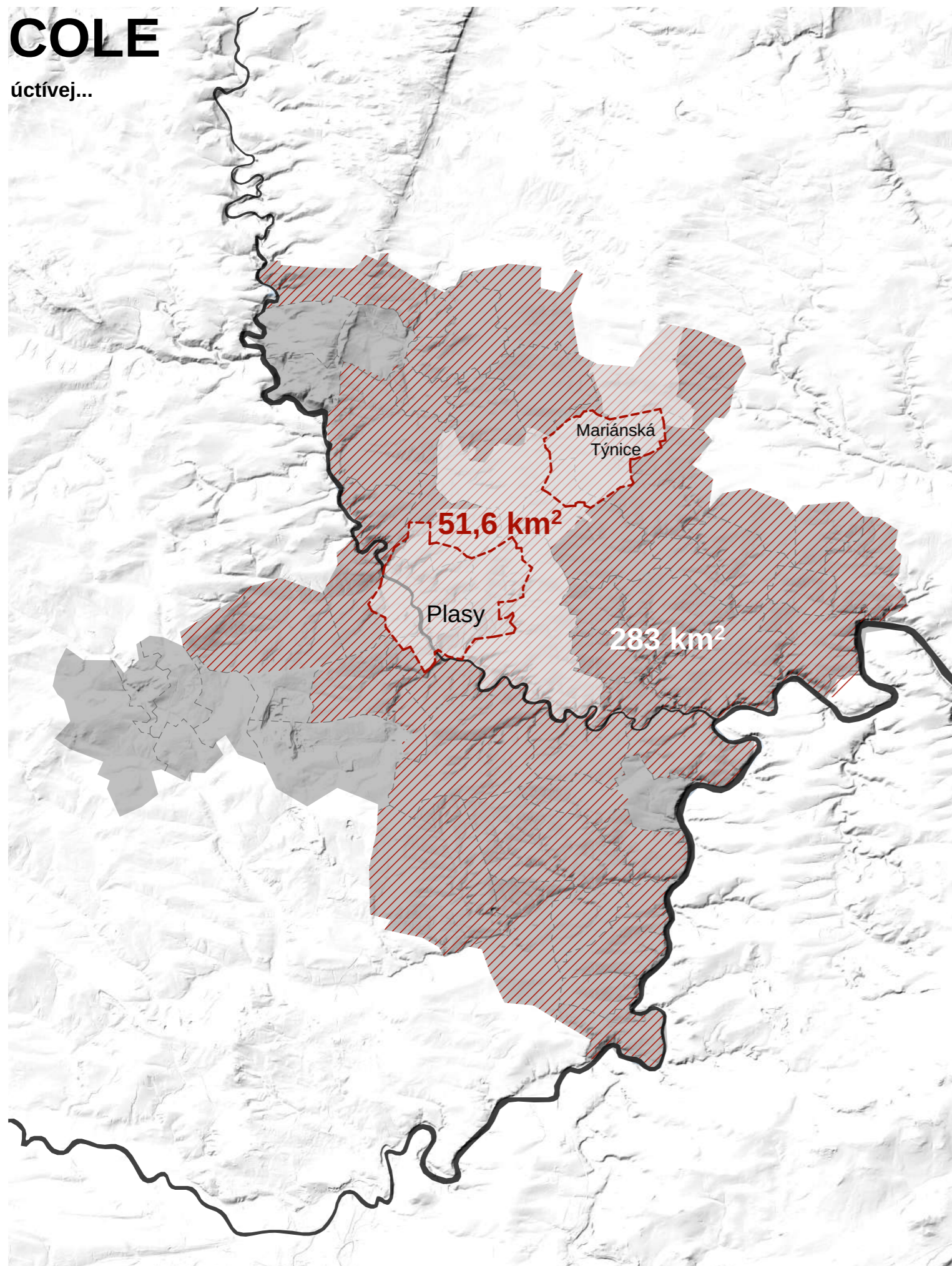
Význam Mariánské Týnice jako dalšího hlavního centra, partnera Plas, je ve výsledku posílen renovovanou tratí, novou železniční stanicí s cyklopůjčovnou a záchytným parkovištěm.

Pro nejpřirozenější způsob dopravy - chůzi je současná cestní síť doplněna o nové cesty, které převážně vycházejí z historických cest, či reflektují novodobé komunikace, nebo například vedou po bývalé železnici z Mladotic k Odlezelskému jezeru. Zároveň tyto vytipované cesty napomáhají fragmentaci rozsáhlých půdních bloků.

* Přípravná projektová dokumentace k obnově úseku Mladotice-Kralovice, SUDOP PRAHA a.s., 2007

COLE

úctívej...

Ctít, ocenit, vyzvednout kvality kulturní krajiny. Vyhlášení krajinné památkové zóny (KPZ) pomůže chránit specifické přírodní, historické a kulturní hodnoty území.

V současné době se na řešeném území nachází krajinná památková zóna Plasko o celkové rozloze 14,4 km², která zasahuje do katastrálního území Plas, Horního Hradiště, Žebnice, Babiny a Nebřezin. Jedná se o ochranu základní hodnoty území, kláštera a jeho nejbližšího okolí formovaného cisterciáky a následně rodem Metternichů.*

Jednou z možností, jak v minimální velikosti rozšířit KPZ je ochránit základní kompoziční osu, tedy Starou plaskou cestu vedoucí z Plas ke dvoru Hubenov. Na této trase leží kromě kláštera další významný objekt a to areál bývalého probošství Mariánská Týnice, kolem kterého dnes existuje ochranné pásmo. Jedná se tedy o propojení stávající KPZ Plasko a ochranného pásma Mariánské Týnice doplněné o navazující komponovanou krajinu bývalé Olšanské obory, Čečínského revíru a pozemků dvora Hubenov. Zároveň obsahuje intravilány obcí Nebřeziny, Žebnice, Babina a Hadačka, kde díky cisterciákům vznikly hodnotné barokní objekty. Rozloha KPZ v této podobě by činila 51,6 km².

Je však patrné, že tato varianta KPZ je ve značném nepoměru vůči celkovému řešenému území. Území, které dokládá výjimečné působení cisterciáckého řádu. V ideálním případě by mohla KPZ dokumentovat daleko větší území, avšak stále soustředěné kolem kláštera. Chránit celkové teritorium plaského panství by bylo kvůli rozměrům, rozštěpenosti a proměnlivosti takřka nemožné. Hranice navrhované KPZ vznikly syntézou cenné barokní architektury, především J.B.Santiniho-Aichla, jenž pracoval pro klášter a který se z architektů nejvýrazněji propal do podoby zdejší krajiny, dále cisterciácké hospodářské krajiny - dochovaných dvorů kláštera, mlýnů, rybníků, lesů a zároveň hranic definovaných Petrem Hubkou ** a z části ověřených Alžbětou Kratochvílovou. *** Dané území by dosahovalo rozlohy 283 km².

Pro srovnání KPZ Lednicko-valtický areál má 142 km².

* Karel Kuča, Věra Kučová, Alena Salašová, Ivan Vorel, Martin Weber a kolektiv, *Krajinné památkové zóny České republiky*, 2015

** Petr Hubka, *Vývoj plaského klášterního velkostatku se zřetelem k jeho stavební činnosti v 17. a 18. století*, Plzeň 1983

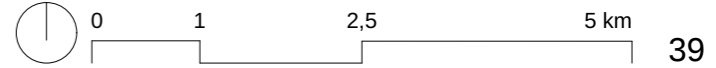
*** Alžběta Kratochvílová, *Hranice plaského panství za opata Evžena Tytla*, 2005

COLE

obývej...

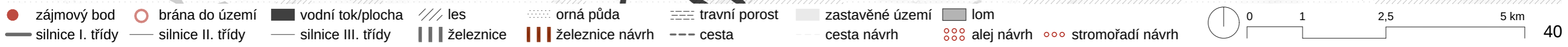
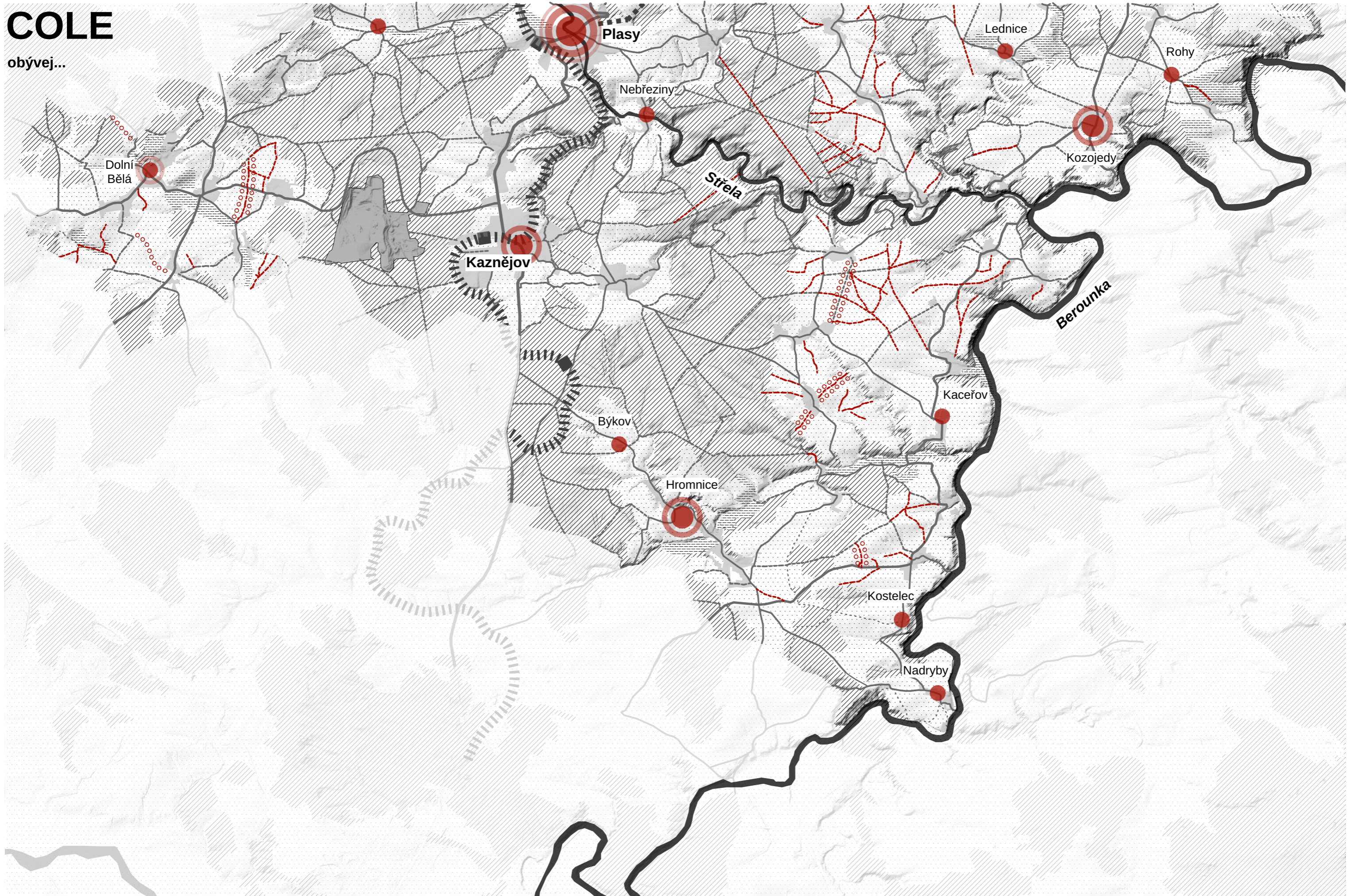

● zájmový bod	○ brána do území	■ vodní tok/plocha	/// les	orná půda	--- travní porost	■ zastavěné území	■ lom	
— silnice I. třídy	— silnice II. třídy	— silnice III. třídy	železnice	železnice návrh	--- cesta	--- cesta návrh	○○○ alej návrh	○○○ stromořadí návrh

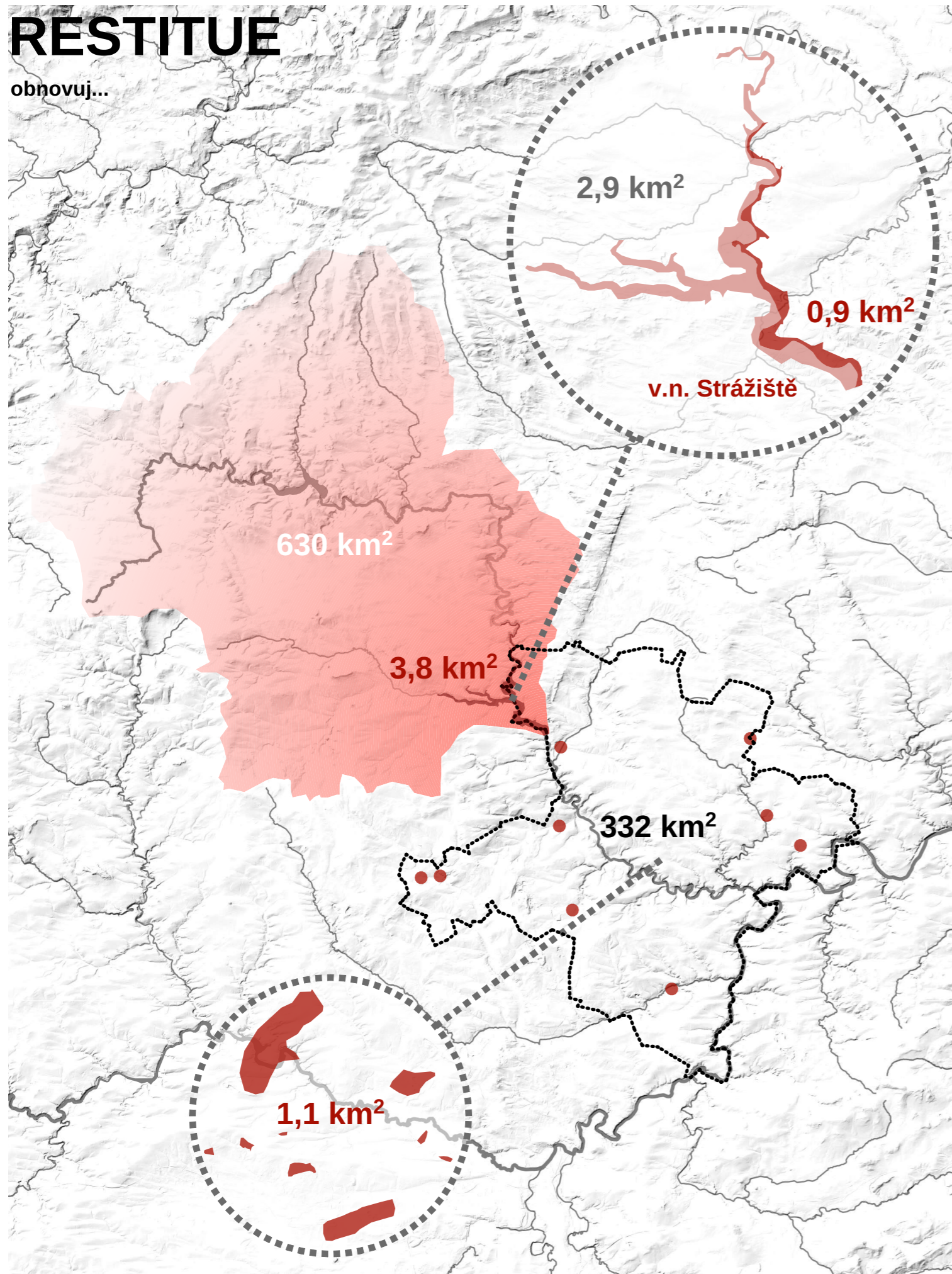
COLE

obývej...

RESTITUE

obnovuj...

▭ hranice řešeného území ■ vodní plocha ■ povodí vodní nádrže

Jak navrátit vodu do krajiny? Ze strany státu je navrhována vodní nádrž Strážířtře na řece Střele, jež má dle médií bojovat se suchem. Ve skutečnosti by měla sloužit jako rezervní vodní zdroj Plzeňska, který nadlepší průtok ve Střele. Plocha vodní nádrže by měla mít 3,8 km², z toho na řešeném území leží 0,9 km². Oblast, ze které bude do nádrže voda přitékat, tvoří plochu o 630 km². ** Jedná se o centralizované řešení, které přinese zatopení hodnotného údolí řeky Střely a mnoha kulturních památek.

Říční krajina je dotvářena navrhovanými zatravněnými plochami a doprovodnou vegetací. Tímto přirozeným spojením/propojením vody a zeleně vznikne modrozelená infrastruktura.

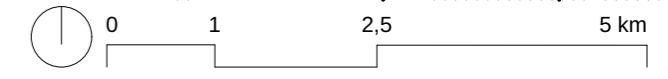
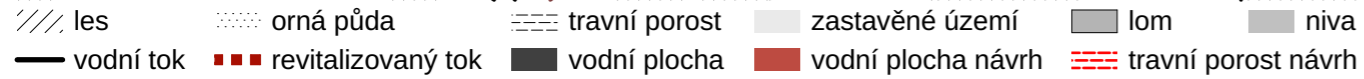
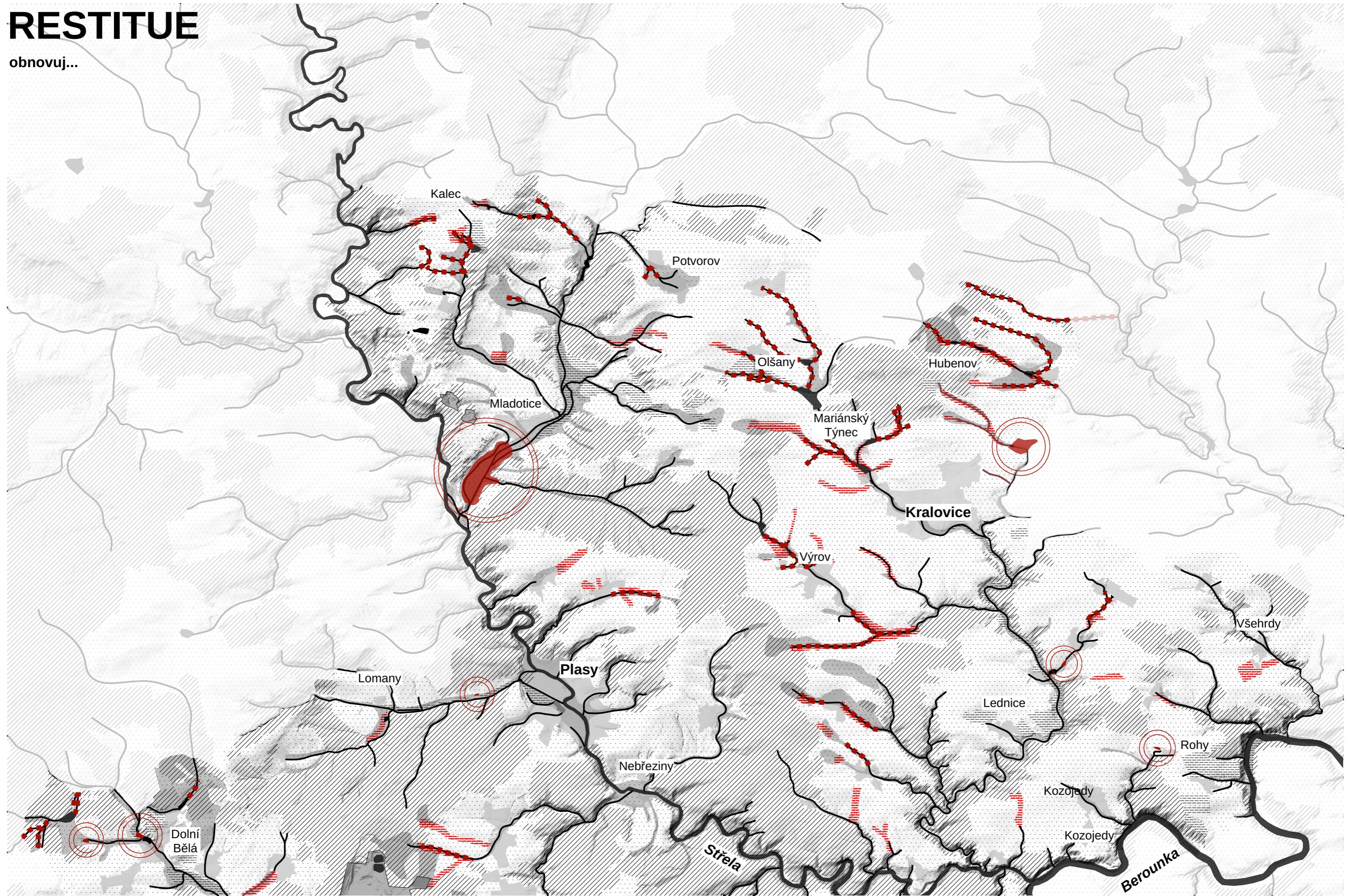
** Generel území chráněných pro akumulaci povrchových vod a základní zásady využití těchto území, Ministerstva zemědělství a životního prostředí, 2011

Proti tomu koncept postupuje opačnou cestou, kdy vytváří decentralizovaný systém pomocí menších vodních ploch. Navrhovaných 9 vodních ploch vzniklo v místech, kde historicky bývaly rybníky. Jsou to cisterciáky ověřené lokality, na které můžeme navázat. Jen obnovením těchto rybníků získáme vodní plochu o celkové rozloze 1,1 km², která by šla jistě navýšit po dalším vytipování vhodných míst.

Vodní plochy jsou součástí říční sítě. Návrh pracuje s revitalizací vybraných vodních toků. Jedná se o toky napřímené, zatrubněné, či o nevhodné meliorace. Řešením je toky navrátit do původních meandrujících mělkých koryt, které vodu zpomalí, umožní její rozliv a postupný zásak.

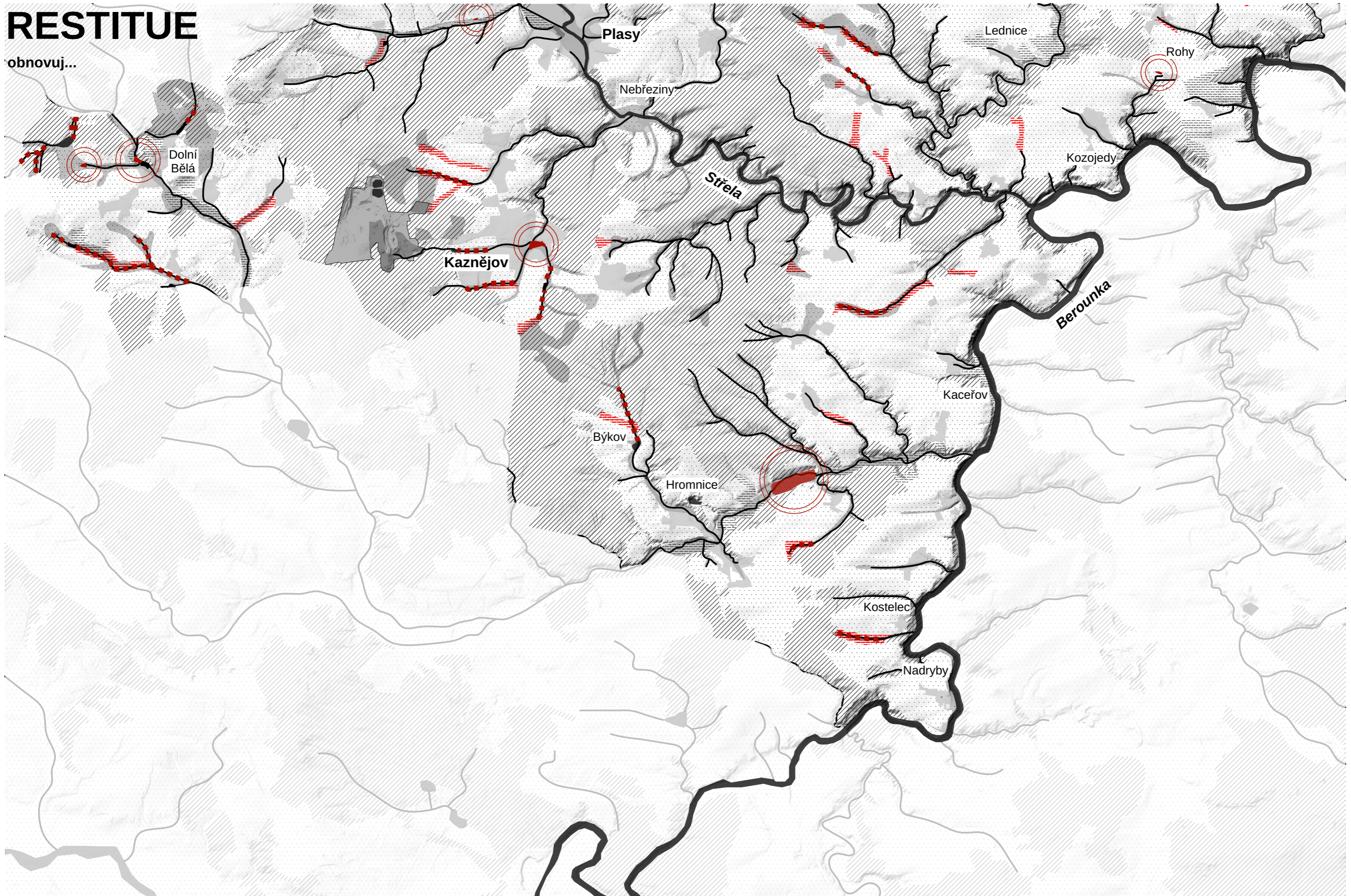
RESTITUE

obnovuj...

RESTITUE

obnovuj...

/// les	orná půda	travní porost	zastavěné území	lom	niva
— vodní tok	— revitalizovaný tok	— vodní plocha	— vodní plocha návrh	— travní porost návrh	

SV. JAN SECHUTICE MARIÁNSKÁ TÝNICE

Na vybrané části řešeného území mezi sv. Janem a Mariánskou Týnicí jsou názorně ukázány principy hesla *cole et restitue* - obývej a obnovuj. Myšlenka pestré a živé krajiny, která k sobě zve člověka.

Pro vyšší průchodnost krajinou byly navrženy cesty, které vycházející z historických cest, či doplňují a navazují na současný stav cestní sítě. Hlavní linií, kompoziční osou je Stará plaská cesta, která spojuje klášter Plasy a dvůr Hubenov, resp. ve vybrané části je zobrazen úsek mezi sochou sv. Jana - dvorem Sechutice - bývalým proboštvím Mariánskou Týnicí, cesta dál pokračuje směrem ke dvoru Hubenov. Tato osa je zdůrazněna alejí lip, konkrétně lípou plaskou neboli lípou kapucínkou (*Tilia platyphyllos*, lípa velkolistá), jež je symbolem cisterciáckého řádu. Vedlejší cesty jsou kryty stínem ovocných stromů starých odrůd (např. *Malus domestica* "Strýmka", *Pyrus communis* "Solanka",...).

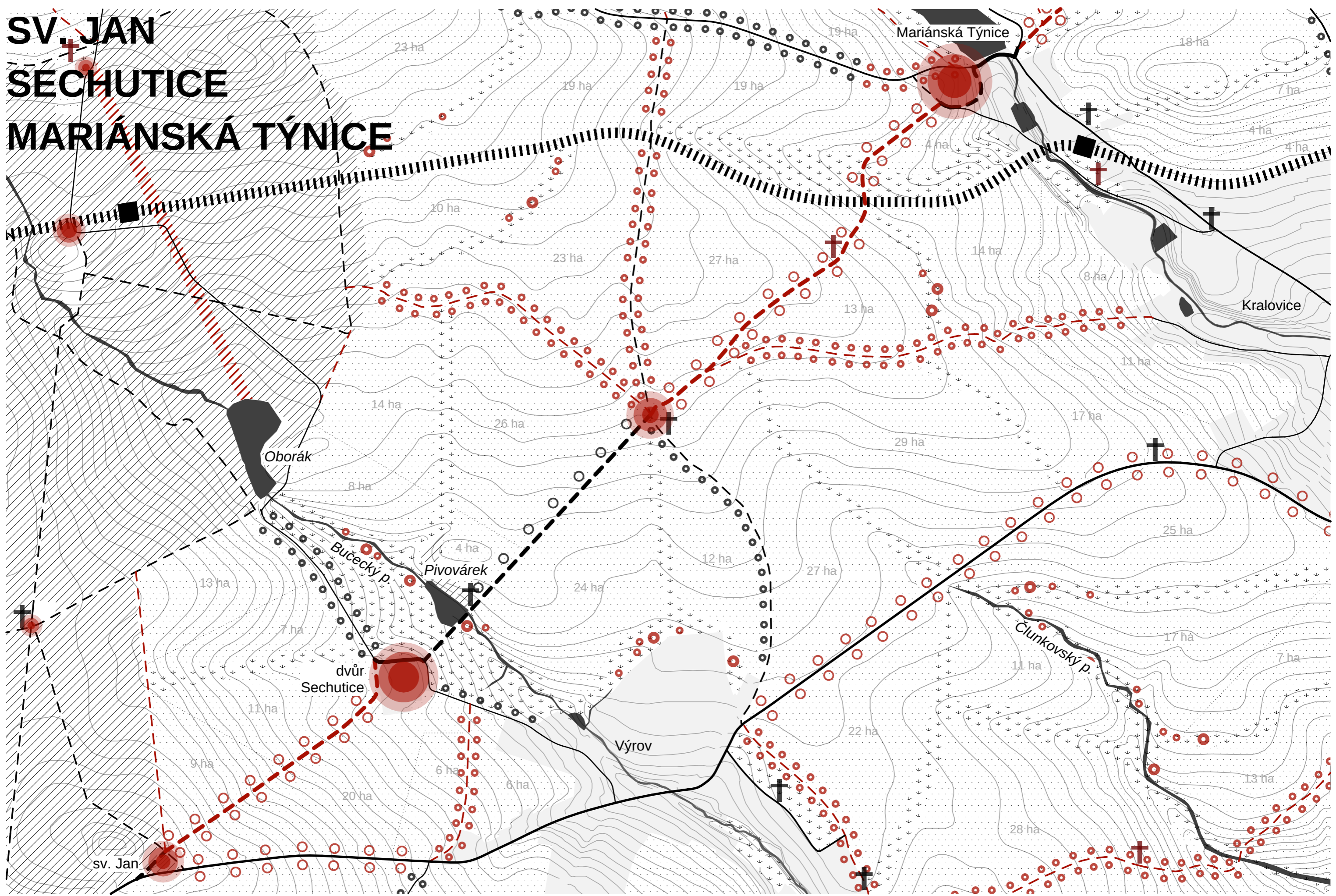
Z kompozičního hlediska je rovněž obnoven průhled od bývalé hájovny směrem k rybníku Oboráku v bývalé Sechutické oboře. Hájovna zde již nestojí, na její upomínku je zde navrženo zastavení. Takovýchto zastavení nalezneme v krajině víc, jsou to místa, která

mají připomínat zaniklé křížky, zdůrazňovat křížení cest a zajímavé rozhledy. Tato zastavení mohou být tvořena prostou lavičkou, solitérou stromu, či křížem, anebo jiným uměleckým dílem.

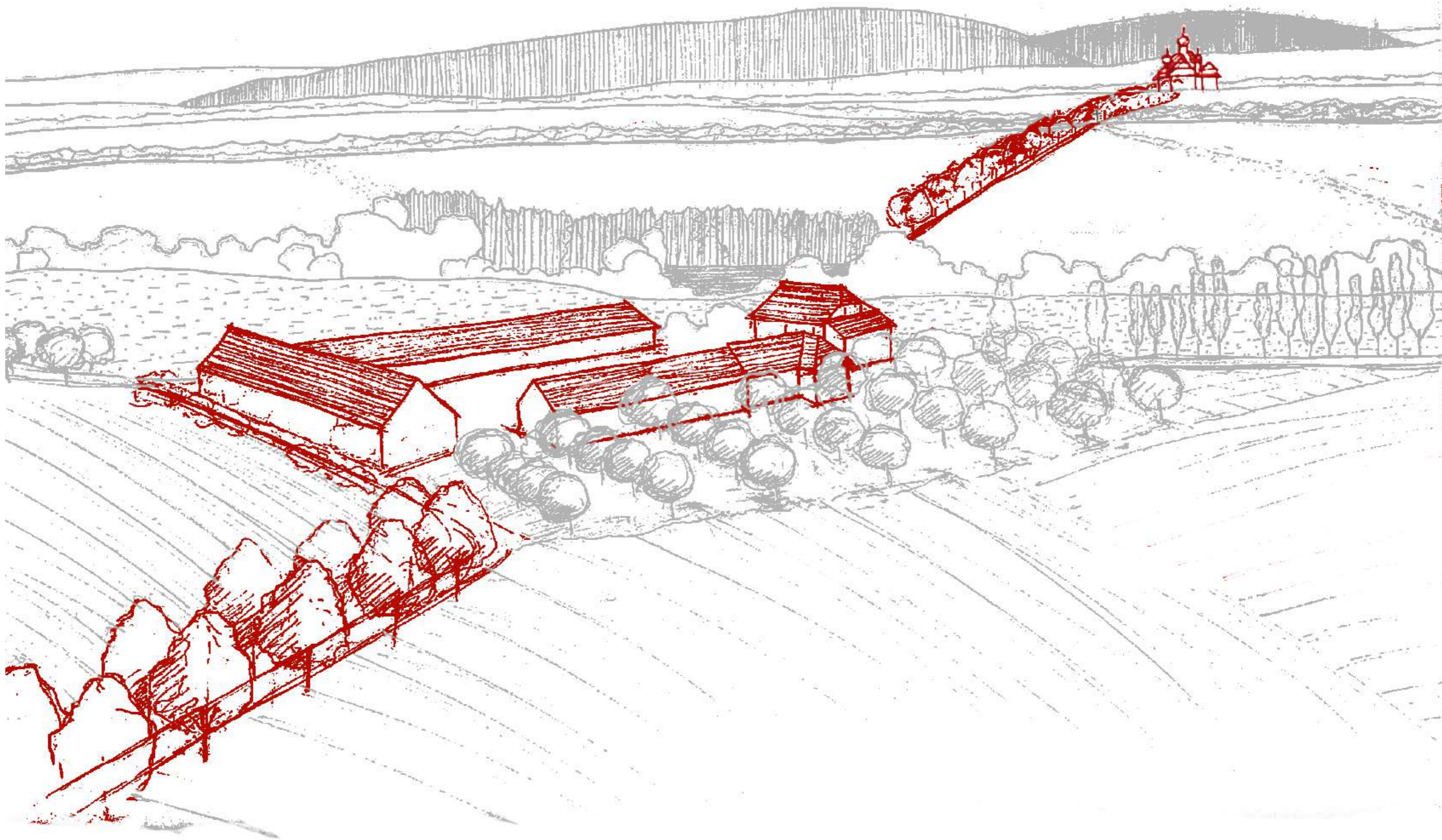
Obnovována je potoční krajina Bučeckého a Člunkovského potoka. Toky jsou v mělkém meandrujícím korytu s možností rozlivu. Podél vodotečí jsou zatravněné pásy s doprovodnou vegetací. Dalšími zatravněnými pásy, mezemi a remízky jsou děleny rozsáhlé půdní bloky, tak aby nepřekročily hranici 30ha. Dalším doporučenými protierozními opatřeními jsou provádění orby po vrstevnici, či pásové střídání plodin, kdy se střídá erozně ohrožená plodina a erozně méně ohrožená plodina. Zároveň liniová výsadba cest slouží jako větrolamy proti větrné erozi.

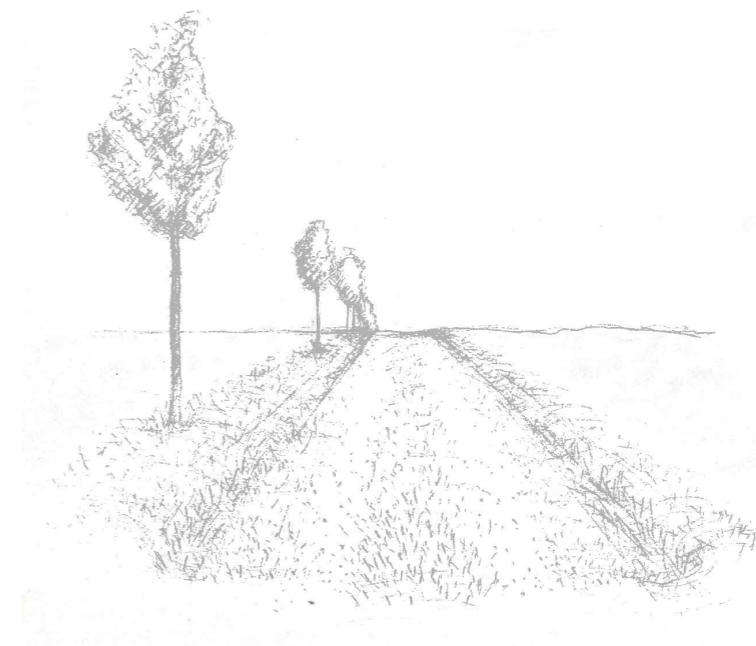
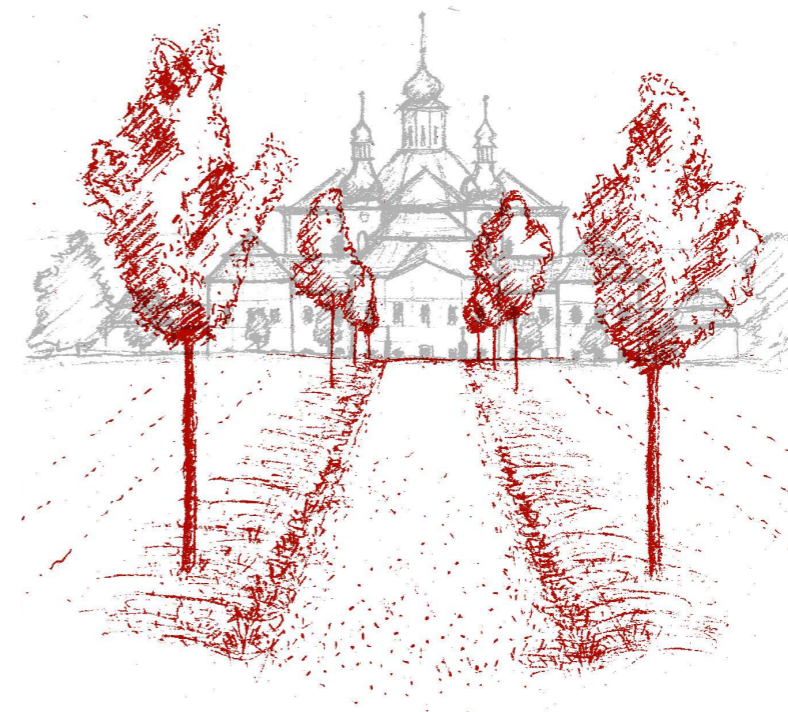
Smyslem návrhu není kopírovat historické uspořádání a využití pozemků daného dvora. Dvůr totiž dnes již nefunguje ve stejném rozsahu, pozemky jsou rozděleny a mají nové majitele. Jde o převzetí celostního přístupu ke krajině, respektování přírodních zákonitostí a provázanosti systému, které kdysi cisterciáci a nejen oni vnímali a v jejich souladu v krajině hospodařili.

SV. JAN SECHUTICE MARIÁNSKÁ TÝNICE

● zájmový bod	■ vodní tok/plocha	■ zastavěné území	/// les	••••• orná půda	↓ travní porost	○ strom stávající	○ strom nový	/// průhled	○ 0 100 200 400 m	45
— silnice I. třídy	— silnice II. třídy	— silnice III. třídy	železnice	■ žel. stanice	— půdní blok	— cesta	— cesta návrh	† kříž	† zastavení	

PRAMENY A ZDROJE

1 - Prof. PhDr. Kateřina Charvátová, CSc., *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142-1420 (I. Fundace 12. století)*. (2. vydání). Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2200-2.

2 - Petr Rožmberský, *Dvory plaských cisterciáků (Zapomenuté hrady, tvrže a místa, sv. 21.)*. Plzeň: Nadace České hrady, 1999. ISBN 80-902692-1-4.

3 - Mgr. Jakub Krček, *Rušení klášterů na Plzeňsku*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2013. ISBN 978-80-261-0250-2.

4 - PhDr. Irena Bukačová, *Architektura Jana Blažeje Santiniho- Aichla na severním Plzeňsku*. Beroun: MH, 2012. ISBN 978-80-86720-61-6.

5 - *Památkový katalog*. Národní památkový ústav, 2015. [vid. 4. 1. 2021]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/>

6 - PhDr. Irena Bukačová, Prof. PhDr. Mojmír Horyna, *Sechutice - hospodářský dvůr plaského kláštera, stavebně-historický průzkum*, 2002.

7 - PhDr. Irena Bukačová, *The Baroque Granges of the Cistercian Monastery in Plasy, Vielfalt der Einheit - Zisterziensische Klosterlandschaften in Mitteleuropa*, 2018. ISBN 978-3-95976-262-5.

8 - Martin Culek, Vít Grulich, Zdeněk Laštůvka, Jan Divíšek, *Biogeografické regiony České republiky*, Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6693-9.

9 - *NATURA 2000*. [vid. 8. 3. 2021]. Dostupné z: <https://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=CZ0324025>

MAPOVÉ PODKLADY:

I. vojenské mapování. Laboratoř geoinformatiky: 1:28 800 [online]. Laboratoř geoinformatiky. 2020 [vid. 20. 4. 2021]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=mo&map_list=m077

Geoportál ČÚZK. [online]. 2012 [vid. 20. 4. 2021]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

GIS DATA:

DMR5g, WMS server, ČÚZK, Dostupné z: <http://ags.cuzk.cz/arcgis2/services/dmr5g/ImageServer/WMServer?request=GetCapabilities&service=WMS>

FOTOGRAFIE

a - *Pohledy z nebe*. Václav Sidorjak. 2014-2020 [online]. [vid. 22. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.pohledyznebe.cz/>